

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

факультет політичних наук

(повне найменування інституту, назва факультету)

кафедра соціології та політології

(повна назва кафедри)

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри соціології та політології

«_____» _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

бакалавр

(ступінь вищої освіти, спеціальність)

зі спеціальності _____

052 Політологія

(шифр і назва спеціальності)

на тему: «Соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції»

Виконала:

студентка IV курсу, групи 431
Губницька Олена Володимирівна
(П.І.Б.)

Керівник:

к. політ. н., доцент
Лушагіна Тетяна Вікторівна
(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент:

к.і.н., доцент
Вовчук Людмила Анатоліївна

м. Миколаїв – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	7
1.1 . Основні теоретичні підходи до політичного маніпулювання в теорії масової комунікації.....	7
1.2. Механізми формування віртуальної політичної ідентичності в соціальних мережах	13
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	22
2.1. Технології політичного маніпулювання, що використовуються в соціальних мережах та інформаційних воєн	22
2.2. Методи протидії маніпулятивним технологіям у соціальних мережах	32
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ.....	42
3.1. Аналіз практик застосування технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах Інтернету під час антиурядових виступів у країнах Близького Сходу та під час виборчої кампанії в Південній Кореї.....	42
3.2. Приклади політичного маніпулювання в соціальних мережах в українському політичному середовищі	49
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	60
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З розвитком і поширенням соціальних мереж стали відчутні їхні вплив і значення на політичну сферу. З одного боку, соціальні мережі надають можливість швидкого та широкого поширення інформації, сприяють залученню громадської уваги та обговоренню важливих політичних питань. З іншого боку, вони стали місцем поширення фейкової інформації, маніпуляцій та впливу на політичні переконання.

У світі, де соціальні мережі є одним з основних джерел новин та інформації, важливо бути уважними та критично оцінювати отриману інформацію. Підвищення медійної грамотності та здатності розпізнавати маніпулятивні техніки стає надзвичайно важливим для захисту від політичного маніпулювання.

З огляду на постійний розвиток технологій та зростання впливу соціальних мереж на суспільство, дослідження про політичну маніпуляцію у цьому контексті є надзвичайно важливим і актуальним. Інформаційні битви, впливові кампанії та маніпуляції на політичну арену стали поширеними явищами, які мають серйозний вплив на формування поглядів та рішень громадян.

Загалом, дане дослідження має значення не лише для наукового середовища, але й для суспільства в цілому. Розуміння та свідоме сприйняття проблем політичної маніпуляції у соціальних мережах допоможе громадянам стати більш медійно грамотними та критичними споживачами інформації.

Політичні актори і кампанії використовують соціальні мережі для побудови свого образу, комунікації з виборцями та мобілізації громадської підтримки. Вони можуть використовувати різні стратегії, такі як написання власних повідомлень, спонсорська реклама, використання впливових осіб та маніпулятивні техніки, щоб залучити увагу та змінити думки громадськості.

Однак, разом з позитивними аспектами соціальних мереж у політичному контексті, постають і серйозні проблеми. Фейкові новини, дезінформація,

маніпуляція та впливові операції стали поширеними методами впливу на політичні переконання громадян. Велика кількість інформації, що поширюється через соціальні мережі, робить важко відрізнити правду від брехні, і це може мати негативні наслідки для демократичного процесу та прийняття об'єктивних політичних рішень.

Стан наукової розробки проблеми.

Дослідження соціальних мереж, як інструменту політичної маніпуляції набуває особливої актуальності, оскільки воно допомагає розкрити розкрити механізми та наслідки використання соціальних мереж для маніпулювання людською свідомістю. Тож, маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні розглядає Д. Арабаджієв [2] та О. Гойман [9]. Підходи до формування тезаурусу у сфері кібербезпеки вивчає Д. Дубов [14]. Л. Макаренко [27] в свою чергу досліджує теоретичні засади аналізу ролі політичної комунікації в сучасній політичній системі. Про інформаційний простір України, та як він за останні два роки пройшов перевірку на цілісність пише О. Ярошук [71]. Формування віртуального натовпу шляхом маніпуляції свідомості населення характеризує О. Свідерська [46-48], яка також розглядає використання цифрового популізму у формуванні масової політичної поведінки в інформаційному просторі. Маніпулятивні механізми впливу та ефективність їхнього застосування на прикладі сучасних іноземних та українських політичних лідерів викладені в праці В. Максимця [28]. І. Горбенко [10] визначає сутність та характеризує методи та засоби ведення інформаційної війни. Г. Почепцов [38-39] в своїй роботі розглядає сучасні інформаційні війни та способи їх ведення.

Мета дослідження - розглянути особливості використання технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах на прикладі України та країнах Близького Сходу.

Згідно з метою дослідження було поставлено такі завдання:

– сформулювати основні теоретичні підходи до політичного маніпулювання;

- конкретизувати механізми формування віртуальної політичної ідентичності в соціальних мережах;
- визначити технології політичного маніпулювання, що використовуються в соціальних мережах;
- охарактеризувати соціальні мережі як інструмент інформаційних воєн;
- окреслити методи протидії маніпулятивним технологіям у соціальних мережах;
- надати аналіз практик застосування технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах Інтернету під час антиурядових виступів у країнах Близького Сходу та під час виборчої кампанії в Південній Кореї;
- надати приклади політичного маніпулювання в соціальних мережах в українському політичному середовищі.

Об'єкт дослідження – технології маніпулювання людиною.

Предметом дослідження - соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції

Методи, використані при дослідженні даної теми:

- ✓ хронологічний метод – був застосований при аналізі хронології ключових подій, що вплинули на використання технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах;
- ✓ системний метод – був використаний для систематизації опрацьованої інформації;
- ✓ порівняльний метод – застосований для встановлення спільностей та відмінностей між використанням соціальних мереж в різних країнах.

Наукова новизна роботи полягає у систематизації використання практик політичного маніпулювання у соціальних мережах в сучасних умовах. У роботі проаналізовано конкретні випадки та практики використання маніпулятивних технологій у соціальних мережах у різних частинах світу.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.
Дослідження з розвитку соціальних мереж та їх використання як

інструменту політичної маніпуляції мають значимі теоретичні і практичні наслідки. Ці дослідження сприяють розширенню наших знань про те, як соціальні мережі впливають на політичну сферу та як їх можна використовувати для маніпулювання. Отримані дані можуть бути використані при підготовці до виступів, доповідей або презентацій на цю тему.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при підготовці до практичних занять з дисциплін, таких як «Технології маніпулювання людиною», «Політичний PR», «Технології політичних процесів» та «Політологія».

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження залишила своє відображення у наукових тезах «Соціальні мережі як інструмент політичних маніпуляцій», що виконані за темою кваліфікаційної роботи та представлені на конференції «Ольвійський форум – 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (Миколаїв, 2023).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (перелік з вісімдесяти двох найменувань), додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи складає шістдесят вісім сторінок, з яких основний текст становить п'ятдесят шість сторінок.

ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

1.1. Основні теоретичні підходи до політичного маніпулювання в теорії масової комунікації

Політичне маніпулювання в сучасному світі стало неодмінною складовою політичних процесів. Особливо важливими інструментами політичної маніпуляції стали соціальні мережі та інші високотехнологічні засоби масової комунікації. Ці нові форми спілкування надають непередбачувані можливості впливу на суспільство та формування громадської думки.

У цьому розділі ми розглянемо основні теоретичні підходи до політичного маніпулювання в теорії масової комунікації. Це дозволить нам краще розуміти механізми та стратегії, які використовуються політичними акторами для досягнення своїх цілей через масові медіа.

Оглянувши основні теоретичні підходи до політичного маніпулювання в теорії масової комунікації, ми зможемо більш глибоко розкрити сутність політичних маніпуляційних практик та їх вплив на суспільство. Розуміння цих аспектів є ключовим для розвитку критичного мислення та здатності ефективно реагувати на політичну маніпуляцію, що допоможе забезпечити більш збалансований та прозорий політичний дискурс. [33, с. 341].

І. Рибак стверджує: «Аналіз сучасних інформаційно-комунікативних вимірів політичного маніпулювання дає підстави стверджувати про сутнісну, змістовну трансформацію даного процесу в контексті інтеграції та подекуди симбіозу з іншими комунікативними практиками (піар, політичне рекламування, іміджмейкінг, спін-докторінг). Маніпулювання перетворюється на універсальну стратегію інформаційно-комунікативної поведінки політичних суб'єктів задля досягнення власних цілей. Саме тому досить важко

ідентифікувати та розрізняти маніпулятивні технології комунікації від неманіпулятивних, оскільки в кожній сучасній комунікативній стратегії наявні маніпулятивні елементи»[43, с. 177].

Політична сфера, як об'єкт наукового дослідження, має багато вимірів і характеристик. Класичні підходи політичної науки, незважаючи на свої методологічні та гносеологічні досягнення, зіштовхуються з певними труднощами при вивченні та аналізі сучасних інформаційно-комунікаційних явищ у реальній політичній дійсності.

Сучасна політика не обмежується лише взаємовідносинами «домінування-підлеглість», вона також включає публічну сферу, що формується через використання інформаційно-комунікаційних зв'язків. Отже, інформаційно-комунікаційні зв'язки та взаємодії між політичними об'єктами суспільства стають визначальними в формуванні сучасної політичної сфери [14, с.23].

Наявність інформаційної та комунікаційної складових є ключовими факторами в формуванні сучасної української політичної сфери в контексті взаємозв'язку «влада - засоби масової комунікації – суспільство. Ці складові в рамках практичної політичної діяльності утворюють особливу інформаційно-комунікативну сферу політики, яка розвивається та існує зі своїми системними ознаками та функціями.

Це змушує нас звернути наукову увагу на феномен сучасної інформаційно-комунікаційної сфери політики, що, в свою чергу, допоможе виявити нові підходи до розуміння процесів, які впливають на формування та функціонування політичної сфери в сучасному етапі розвитку українського суспільства [18, с. 27].

Незважаючи на те, що маніпуляції мають психологічну спрямованість на свідомість, вони також є формою соціальних взаємодій. Під час маніпуляцій, механізм впливу маніпулятора включає соціальні аспекти суб'єкта, соціальні відносини, настанови, громадську думку та її вплив [1]. Існують різні причини маніпуляцій, які включають як особисті, так і соціальні цілі, такі як статус, влада, забезпеченість, можливості та схвалення. У маніпуляціях важливу роль

відіграють певні соціальні аспекти, які повинні враховуватися для того, щоб процес маніпуляції свідомістю був можливим.

У суспільстві, яке прагне до демократії, політична комунікація між елітою і громадянами повинна сприяти гармонізації їхніх взаємин, бути прозорою і передавати правдиву інформацію. Ця комунікація заснована на цінностях суспільства і сама є цінністю. Однак політичні діячі використовують різні засоби комунікації, щоб впливати на населення, формувати громадську думку, що може мати етичні аспекти. Звичайно, еліта намагається не розголошувати цей вплив на громадськість.

З розвитком соціальної системи суспільства та використанням цифрових інформаційних можливостей, прямі методи примусу, зокрема насильницькі, стають менш ефективними інструментами соціального управління.

Секретні маніпулятивні методи гарантують збереження домінування певних соціальних груп у сучасному суспільстві та забезпечують стабільне функціонування та розвиток соціальних інститутів. Використання таких підходів успішне завдяки популярності соціальної справедливості та громадської згоди при реалізації соціальної політики [31, с. 60].

Масова свідомість, яку представляє маса як соціальне об'єднання, носить у собі встановлені цінності та установки. Ці цінності і установки становлять головний інтерес для суб'єкта маніпуляції, який намагається трансформувати їх. Згідно з П. А. Сорокіним, соціальні взаємодії у суспільстві визначаються як загальне поняття всіх соціальних явищ, оскільки вони формують саме суспільство та його окремі частини. Ці взаємодії можуть приймати форму маніпуляцій, які є потенційними щоденними і звичними формами взаємодії [20, с. 168].

Конкретна мета маніпуляцій полягає у формуванні певної суспільної структури і має характер керованого зверху процесу, що робить маніпулювання «суспільним культивуванням ситуацій з метою цілеспрямованого управління формуванням громадської структури» [77, с. 40].

Щодо цінностей, то низка учених їх розглядають в соціально-психологічному, культурологічному, філософському контексті поряд з потребами, цілями, установками особи, як результати духовної діяльності суспільства. Цінності вивчали філософи, культурологи, політологи та інші. Так, цінності - це потреба людини в ідейній визначеності, чіткій уяві про основні стратегічні цілі розвитку суспільства. А політичні цінності суспільства – це сукупність політичних ідей, уявлень, знань, що орієнтують та мотивують політичну діяльність і поведінку суб'єктів політики.

Проте варто зазначити, що сьогодні політична комунікація є досить монополізованою і формується владою. Тому можна припустити, що вона є цінною для правлячої еліти, а більшість населення не має реальної інформації щодо важливих суспільних питань. Демократизація сприяє певній відкритості комунікації, але й сприяє вдосконаленню маніпуляції.

Маніпуляції через комунікативні способи, так само як і інші методи, полягають у спотворенні уваги об'єкта від справжніх цілей та природних установок суб'єкта [64, с. 85].

Маніпуляції є поширеним явищем в сучасному суспільстві. Багато людей можуть не усвідомлювати їх і не розглядати їх як загрозу, тому ефективність боротьби з маніпуляціями залежить від розуміння того, що ми можемо стати об'єктом маніпуляції. Маніпулятор може діяти не усвідомлюючи, що його дії є маніпулятивними. Таке ставлення до маніпуляцій сприяє їх нормалізації, що збільшує ризик маніпулювання окремими особами та суспільством в цілому.

Ф.Г. Семенченко виділяє два значення політичної маніпуляції: «Враховуючи основні тлумачення та основні прояви політичної маніпуляції, необхідно зазначити, що у цьому понятті проявляються два його основні значення – пряме й метафоричне. Саме останнє з них сьогодні стає основним та базовим тлумаченням цього поняття, привертаючи до себе все більшу увагу дослідників. У своєму метафоричному наповненні маніпулювання має достатньо високу диференціацію, тобто у цьому випадку йдеться про систему понять, для яких як родова виступає маніпуляція. До системи таких понять

можна віднести маніпулятивний вплив, психологічні маніпуляції, маніпулювання (в тому числі і маніпулювання в політиці, маніпулювання суспільною думкою, суспільною свідомістю тощо), міжособистісні маніпуляції, соціально-політичне маніпулювання особистістю тощо» [50, с. 260]

Існують декілька основних теоретичних підходів до політичного маніпулювання:

1. Теорія маніпуляції як процесу впливу на масову свідомість через засоби масової інформації.
2. Теорія маніпулювання як процесу формування і управління соціальними стереотипами та установками з метою досягнення політичних цілей.
3. Теорія маніпулювання як процесу використання емоційних та психологічних механізмів для маніпуляції поведінкою людей.
4. Теорія маніпулювання як процесу використання засобів комунікації та інформаційних технологій для забезпечення політичної влади [4, с. 344].

Кожен з цих підходів має свої переваги і недоліки, але разом вони допомагають зрозуміти різні аспекти політичного маніпулювання і розробляти ефективні стратегії протидії маніпуляціям у політичному житті.

Ф.Г. Семенченко виділяє два значення політичної маніпуляції: «Враховуючи основні тлумачення та основні прояви політичної маніпуляції, необхідно зазначити, що у цьому понятті проявляються два його основні значення – пряме й метафоричне. Саме останнє з них сьогодні стає основним та базовим тлумаченням цього поняття, привертаючи до себе все більшу увагу дослідників. У своєму метафоричному наповненні маніпулювання має достатньо високу диференціацію, тобто у цьому випадку йдеться про систему понять, для яких як родова виступає маніпуляція. До системи таких понять можна віднести маніпулятивний вплив, психологічні маніпуляції, маніпулювання (в тому числі і маніпулювання в політиці, маніпулювання

суспільною думкою, суспільною свідомістю тощо), міжособистісні маніпуляції, соціально-політичне маніпулювання особистістю тощо»[50, с. 274] .

Вузьке тлумачення маніпуляції інформацією передбачає лише управління наявним інформаційним потоком, що скерований на аудиторію. В широкому розумінні маніпуляція інформацією в процесі комунікації передбачає маніпулятивне використання всього контексту комунікативного акту. Обидва тлумачення передбачають майстерність керування інформацією, від цього напряму залежить результат маніпулятивного впливу [80].

Стратегічне оперування інформаційним потоком в процесі комунікації супроводжується комплексним використанням низки тактичних прийомів, розподіл між якими досить умовний, тому що кожний з них перетинається з іншими.

Маніпуляція в соціальному контексті відноситься до таємного і скритого способу впливу на інших людей з метою досягнення певних цілей. Вона передбачає спотворення уваги об'єкта маніпуляції від справжніх цілей та природних установок суб'єкта, що сприяє успішності маніпуляційного процесу [2, с. 13].

Сучасні методи маніпуляції стають більш прихованими та непрозорими, оскільки зі зростанням обізнаності, інформованості та рівня освіти в суспільстві, відкриті методи втрачають ефективність. Маніпулятори намагаються передати свої справжні цілі та змінити свідомість об'єкта шляхом комунікації, зміни переконань і способу мислення. Ключовою у цьому процесі є успішна комунікація, яка викликає відчуття відсутності протиріччя і ризиків у об'єкта маніпуляції.

До прийомів маніпуляції політичною інформацією в процесі комунікації можна віднести:

- викривлення інформації, яке дозволяє маніпулювати сприйняттям аудиторії, скеровуючи його у потрібному напрямку;

- вибірккову подачу інформації або ж її приховування, які межують у політичній сфері з обманом та полягають у спробах маніпулятора специфічно організувати інформаційне поле навколо об'єкту маніпуляції;

- спосіб подачі інформації. Неструктурований або ж «порційний» вигляд інформації, подача її як специфічно оформлених повідомлень дозволяє досягти певного впливу на аудиторію;

Маніпулятивні методи залишаються актуальними в сучасному суспільстві, але вони стають більш складними порівняно з прямим примусом чи відкритою агітацією. Важливим аспектом успіху маніпуляції є збереження її прихованості, щоб маніпульована особа вважала все, що відбувається, природним і необхідним. Фальшива реальність, в якій присутність маніпуляції не відчувається, є ключовим елементом успішної маніпуляції [35].

Отже, оскільки маніпуляція є поширеним явищем у сучасному суспільстві, важливо розуміти її наслідки і розвивати стратегії протидії. Одним із ключових аспектів ефективної протидії маніпуляціям є підвищення свідомості та критичного мислення серед людей. Освіта і інформованість громадян є важливими факторами у зменшенні вразливості до маніпулятивних методів. Розвиток критичного мислення дозволяє людям розпізнавати маніпулятивні прийоми і аргументи, аналізувати інформацію та робити висновки.

1.2. Механізми формування віртуальної політичної ідентичності в соціальних мережах

У сучасному суспільному розвитку поняття «ідентичність» зазнає змін у своїх властивостях та характеристиках, які пов'язані зі зміною соціальних взаємодій.

Зараз ми є свідками появи нових форм колективних ідентичностей переосмислення старих через мережеві цифрові взаємодії, і вони можуть бути чітко виміряні та проаналізовані. Ми розрізняємо три основні тенденції розвитку концепції ідентичності в соціальній сфері: (1) есенціаліст сенс (на основі умов і властивостей, спільних для членів групи), (2) репрезентативний або ідеаційний сенс (на основі застосування категорій за себе чи інших), і (3) реляційний та інтеракційний сенс (на основі взаємодії процесу між акторами та їх середовищем). Інтерактивний підхід узгоджується з поточним емпіричним і методологічним прогресом в аналізі соціальних мереж. Крім того, стверджується, що в мережевому суспільстві поняття колективної ідентичності (Melucci, 1995) у політичному полі необхідно переосмислити як технологічно опосередковану та інтерактивний. Ми пропонуємо, що колективні ідентичності слід розуміти як повторювані, згуртовані та скоординовані мережі комунікативної взаємодії [8, с. 121].

Такі ідентичності можна зобразити за допомогою:

- відображення та фільтрації відповідної взаємодії мережа,
- розмежування набору спільнот,
- визначення сильно пов'язаних компонент(и) таких спільнот (основна ідентичність) у орієнтованому графі та
- визначення аудиторії та джерел ідентичності всередині спільноти.

Цей технічний графічно-теоретична характеристика детально пояснюється та обґрунтовується через іграшку моделі та застосовано до трьох емпіричних прикладів для характеристики політичної ідентичності в партійній політиці (комунікативна взаємодія в Twitter під час виборів в Іспанії в 2018), спірна політика у протистоянні (у Твіттері під час каталонського страйку за незалежність 2019), а також численна ідентичність іспанських Indignados/15 соціальних рух (на фан-сторінках Facebook 2011). Обговорюємо, як запропоноване визначення корисно розмежувати та охарактеризувати внутрішню структуру колективних ідентичностей у технополітичних мереж взаємодії, і ми пропонуємо, як запропоновані методи можуть бути

вдосконаленими та доповненими іншими підходами. Нарешті малюємо теоретичне наслідки розуміння колективних ідентичностей як таких, що виникають із мереж взаємодії у прогресивній платформизації соціальних взаємодій у цифровому світі.

Мережна комунікація, що базується на технологічних можливостях Інтернету, є способом взаємодії між людьми. Цей механізм є універсальним, оскільки може використовуватися для формування різних груп ідентичностей у громадському просторі. Характеристики мережевої комунікації впливають на формування конкретних ідентичностей залежно від цілей користувачів та можливостей використання інших мережевих механізмів, таких як рефлексивна включеність індивідів у громадський простір, мережеве структурування топосу та публічний краудсорсинг [23].

З розвитком мережевого суспільства відбувається зміна комунікативної інфраструктури соціального простору, в межах якого формуються індивідуальні та колективні ідентичності. Ця зміна пов'язана з утворенням інформаційно-технологічної моделі, що базується на системній інтеграції цифрових процесів обробки та передачі інформації. Шляхом постійного впровадження та вдосконалення технологій мережевої комунікації ця модель породжує нові форми індивідуальних та колективних механізмів накопичення інформації, створення та поширення нових знань. Інтернет, який є найбільшою кібернетичною мережею у світі, виступає технологічним майданчиком для формування єдиного глобального інформаційного простору з новими можливостями комунікації на основі web 2.0 і web 3.0 [13].

Розширення соціального простору відбувається завдяки «інтернетизації», оскільки Інтернет включає не тільки сервіси інформування та комунікації, а й стає соціальним оточенням, що активно бере участь у споживанні, виробництві та поширенні контенту. Технологічні принципи Інтернету, такі як відсутність ієрархії, відкритість доступу та орієнтація на користувачів, сприяють створенню єдиної комунікативної спільноти, мережі без комунікативних «розривів» [17, с. 42].

Механізм комунікації, що використовує технології Інтернету, є універсальним для створення різних ідентичностей у публічному просторі. Він надає можливість створювати віртуальні «Я-ідентичності» для представлення себе та підвищення свого іміджу в мережі. Крім того, за допомогою мережевих платформ можна позиціонувати традиційні ідентичності, такі як гендерні, сімейні, професійні, етнічні та громадянські. Також можна створювати нові колективні ідентичності, які можуть бути просунуті в мережі як «Ми-ідентичності». Ці нові форми ідентичностей можуть також сприяти соціальним діям та змінам у громадській сфері.

Віртуалізація суспільства та політики полягає в заміщенні реальних соціально-політичних явищ та процесів анонімним оперуванням віртуальними образами. Стрімкий розвиток соціальних мереж Інтернету створює сприятливі умови для цього переходу і відкриває неймовірні можливості для варіацій символічної політики. Онлайн-образи стають актуальними, оскільки вони мають важливе значення для створення іміджу держави, ефективного позиціонування бренду партії, політичного руху, державних відомств або державних корпорацій. Формування довіри до цих акторів має вирішальне значення для здобуття електоральної переваги у цільових аудиторіях та формування громадської думки в цілому [3, с. 38].

Експертні та політико-консалтингові структури розуміють важливість віртуалізації політики і намагаються здобути вигоду з цього процесу. Проте варто зазначити, що віртуалізація політичної сфери також пов'язана зі зміною класичних ідеологій, парламентаризму та глибоким перетворенням партій. Сучасні партії зазнають трагедії, оскільки частково втрачають здатність артикулювати інтереси цивільних груп у виборчих процесах, наприклад, в парламенті [28, с. 76].

Іншими словами, можна сказати, що не йдеться про повну кризу ідеологій, а про вражаючу трансформацію їх у більш абстрактні політичні міфологеми, що заповнені стереотипами, багатими ціннісними уявленнями і підпорядковані цілям виборчих машин. Відповіддю громадян на перетворення політичних

партій у виборчі машини та появу все більш популістських політичних міфологем є не лише абсентеїзм [32, с. 141]. Якщо громадянин залишається політично активним, але незадоволений існуючими політичними інститутами, які не враховують його думку щодо ухвалення владних рішень, він намагатиметься знайти альтернативні арени для висловлення своєї точки зору.

Відмовляючись від попередньої ідентичності, він переходить до самоідентифікації. Він стає своєрідним «*vox populi*» (голосом народу) і віртуалізація політики дозволяє абсентеїстам, які звертаються до віртуальної реальності, шукати близьких прихильників через соціальні мережі, організовувати політичні акції та рухи споживачів, створювати опозиційні мережеві партії (наприклад, «піратські») на принципах горизонтального управління [55, с. 125].

Існує кілька моделей електронного уряду, таких як англо-американська, континентально-європейська та азіатська, які відображають специфіку різних країн [76, с. 40]. В Україні важливе значення приділяється порталу «Дія», який сприяє полегшенню взаємодії між державою та громадянами [29, с. 35]. Однак необхідно розуміти, що уявлення про віртуальне середовище не враховує всіх сучасних викликів політики. Існує ризик, що усуненням уваги від цих викликів та однобічним усвідомленням віртуального середовища можуть посилюватися авторитарні та тоталітарні методи управління, навіть в демократичних системах. Соціальні мережі в Інтернеті можуть бути використані для маніпулювання символічною політикою, особливо у контексті низького рівня політичної грамотності громадян. Тому об'єктивна критика завищеної ваги соціальних мереж у політичній комунікації не повинна забувати про необхідність збереження демократичних інститутів і уникнення небажаних наслідків.

Одним із ключових аспектів використання соціальних мереж є стаціонарний обліковий запис, який створюється для кожного користувача та містить інформацію, необхідну для його ідентифікації в цих мережах. Розповсюдження соціальних мереж дало можливість політичним діячам

створити ілюзію усунення естетичного зазору між елітою і простими громадянами, що забезпечило ефект «карналізації свідомості». Таким чином, замість демократизації та зменшення соціального розриву, ми спостерігаємо комерціалізацію та розповсюдження віртуальних образів людей, що призводить до ефекту товаризації самої особистості.

На віртуальних платформах з'являються боти, які виконують роль активних агентів і подвійників користувачів. Ці боти взаємодіють між собою, утворюють контакти і імітують поведінку реальних людей [24]. Цифрові клони служать фільтрами, які передають людині лише ту інформацію, яку вона може засвоїти фізично. Таким чином, ідентичність у віртуальному просторі виконує роль маркера, який допомагає розібратися в складному світі віртуалізованої політики.

У соціальних мережах існують різні механізми формування віртуальної політичної ідентичності. Політичні партії та кандидати використовують соціальні мережі для пропаганди та реклами своїх поглядів та програм [78]. Крім того, політичні активісти та виборці формують віртуальні спільноти, де обговорюють політичну ситуацію та діляться інформацією. Меми та гумор також можуть впливати на формування політичної ідентичності, особливо серед молоді.

Крім того, соціальні мережі дозволяють виборцям виражати свої погляди та взаємодіяти з політичними діячами, що сприяє активізації політичного життя. Аналітика та спостереження за поведінкою користувачів допомагають політичним діячам аналізувати ситуацію та робити ефективні рішення. Крім того, алгоритми підбору контенту можуть формувати фільтрований балкон та створювати ехокамери, де користувачі бачать лише те, що підтверджує їхні погляди, що може призводити до радикалізації та зміцнення їхнього впевненості у власній правоті [21].

Однак, варто розуміти, що використання соціальних мереж у політичній комунікації має свої обмеження і ризики. Існує загроза підсилення авторитарних та тоталітарних методів управління, навіть у демократичних

системах, якщо увага не зосереджується на сучасних викликах політики та однобічному усвідомленні віртуального середовища [5]. Також варто враховувати, що соціальні мережі в Інтернеті можуть використовуватися для маніпуляцій символічною політикою, особливо серед громадян з низьким рівнем політичної грамотності.

Між іншими аспектами, важливим є питання створення стаціонарних облікових записів на соціальних мережах для ідентифікації користувачів. Це може сприяти створенню ілюзії усунення естетичного розриву між елітою та простими громадянами. Замість зменшення соціального розриву та демократизації, спостерігається комерціалізація та поширення віртуальних образів людей, що призводить до товаризації особистості [7, с. 24].

У соціальних мережах з'являються також боти, які виконують роль активних агентів та подвійників користувачів. Вони можуть взаємодіяти між собою, утворюючи контакти та імітуючи поведінку реальних людей. Цифрові клони служать фільтрами, які передають людині лише обрану інформацію, що вона може засвоїти. Таким чином, ідентичність у віртуальному просторі виконується не тільки роль взаємодії з іншими користувачами, але й роль інструмента впливу та контролю над індивідом.

Крім того, необхідно приділяти увагу проблемі фейкових новин та дезінформації, яка поширюється через соціальні мережі. Велика кількість інформації, що надходить до користувачів, часто не перевіряється на достовірність, що може призвести до розповсюдження маніпулятивної або неправдивої інформації. Це ставить під загрозу якість дискусій та вплив на громадську думку.

Також важливим аспектом є проблема приватності та захисту даних користувачів. Збір та використання особистої інформації стає предметом занепокоєння, оскільки соціальні мережі можуть використовувати дані користувачів для здійснення спрямованої реклами або навіть передавати їх третім особам без належного дозволу [11, с. 193].

Окрім того, соціальні мережі створюють нові форми залучення до політичної участі, але це не замінює традиційні форми, такі як вибори та громадські обговорення. Важливо забезпечити рівний доступ до цифрових технологій та інтернету для всіх громадян, щоб уникнути цифрового розриву та забезпечити широку участь у політичному процесі.

Отже, для забезпечення більш ефективного та етичного використання соціальних мереж у політичній комунікації необхідно приділяти увагу зменшенню маніпуляцій, підвищенню рівня політичної грамотності, захист приватності користувачів, а також забезпеченню рівного доступу до цифрових технологій та інтернету.

Для початку, важливо вдосконалити алгоритми фільтрації контенту на соціальних мережах, щоб уникнути поширення шкідливого, провокативного або неправдивого вмісту. Розвиток інструментів штучного інтелекту та машинного навчання може допомогти виявляти та прибирати такий контент, забезпечуючи більш безпечне та цілеспрямоване середовище для політичної дискусії.

Отже, механізми, що працюють на соціальних мережах, впливають на формування віртуальної політичної ідентичності та поведінку виборців. Але їхню ефективність може обмежувати недостовірна та неповна інформація, яка поширюється в цих мережах.

Використання маніпулятивної мови, маніпулювання зображеннями, використання стереотипів та емоційно заряджених повідомлень також є поширеними техніками політичного маніпулювання у соціальних мережах. Ці методи спрямовані на залучення уваги громадськості, формування певних уявлень та переконань.

Мережева політична ідентичність має дві сторони, через активну віртуалізацію політики та з'явлення мережевого фронту, що переносить офлайн-політику в онлайн-середовище. Також важливо враховувати, що штучно створені мережеві ідентичності можуть впливати на реальну політику, що може призвести до архаїзації мережевого простору.

Дослідження суспільства та соціалізації в Інтернеті показують, що зародження мережових ідентичностей залежить від соціальних структур, владних еліт та віртуальних платформ. Існує ризик, що політична та історична міфологія, яку використовують екстремістські та терористичні групи, може поширюватися через мережовий простір і становити загрозу для демократії.

Теоретичні засади застосування технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах розкривають важливі аспекти та можливості, які вони надають політичним суб'єктам. Соціальні мережі стали потужним інструментом для впливу на громадську думку та формування позицій виборців [27, с. 340].

Використання автоматичних ботів і розповсюдження фейкових новин є одними з методів політичного маніпулювання у соціальних мережах. Ці техніки дозволяють створювати штучний образ або впливати на громадську думку шляхом широкого поширення недостовірної інформації.

Закупівля послуг в соціальних мережах, таких як реклама, є ще одним способом використання технологій політичного маніпулювання. Це дозволяє політичним суб'єктам досягти більшої видимості та впливу на аудиторію шляхом розміщення спеціально розробленого контенту.

Використання маніпулятивної мови, маніпулювання зображеннями, використання стереотипів та емоційно заряджених повідомлень також є поширеними техніками політичного маніпулювання у соціальних мережах. Ці методи спрямовані на залучення уваги громадськості, формування певних уявлень та переконань.

РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

2.1. Технології політичного маніпулювання, що використовуються в соціальних мережах та інформаційних воєн

Актуальні події, які відбуваються у світі, зробили дослідження маніпулятивних технологій в Інтернеті ще більш важливими. Більшість спільнот у соціальних мережах використовують загальну стратегію - спробу викликати негативні емоції, такі як гнів, злість або обурення, у користувачів. Крім того, керівники цих спільнот використовують спеціальні методи впливу, щоб досягти своїх цілей.

Одним з таких методів є кероване спотворення фактів, коли представляють факти у спотвореному світлі або навіть придумують неіснуючі факти, щоб змусити людей приймати неправильні рішення або мислити невірно про певну ситуацію [10, с. 14]. Цей метод може застосовуватися в рекламі, політичних кампаніях та засобах масової інформації.

Іншим методом є використання прийому «загального вагона», коли стверджується, що всі люди поділяють певну точку зору або поведінку [10, с. 12]. Це робить висловлювання більш переконливим, оскільки люди часто прагнуть підтримувати більшість. Такий метод може використовуватися для маніпулювання думками і переконаннями людей.

Метод «загальної платформи» ґрунтується на спільних ідеях та цінностях, що дає людям впевненість у своїх поглядах, коли вони відчують, що їхні переконання співпадають з більшістю [38]. Цей метод використовується для впливу на групи людей у соціальних мережах, політиці, рекламі та інших сферах.

Серед інших методів маніпуляції суспільною свідомістю можна виділити «спіраль мовчання», коли люди, які мають меншовартісну думку, утримуються

висловлювати свою точку зору через страх бути відокремленими або зневаженими більшістю [40, с. 41]. Це призводить до спотворення реального стану думок у суспільстві.

Інші методи включають викрадання конфіденційної інформації для маніпулятивних цілей, наклеювання негативних ярликів на людей або ідеї, використання об'єктивності для неправильних аргументів, повторення ідей для зростання їх впливу, семантичне маніпулювання за допомогою емоційно заряджених термінів, а також використання загальноприйнятих ідеалів або цінностей для підтримки певної думки або ідеї, яку підтримує спільнота.

Для досягнення цього ефекту використовуються такі маніпулятивні прийоми:

- Застосування великої кількості інтернет-мемів, які насмішливо ставляться до політичних суб'єктів історичних діячів, що призводить до дискредитації держави в очах користувачів.
- Розповсюдження недостовірної інформації, яка спрямована на підірив довіри до держави та створення негативного іміджу в свідомості інтернет-користувачів.
- Порівняння дій політичних лідерів з нацистською Німеччиною для ескалації суспільного невдоволення та створення негативного ставлення до правлячого режиму.
- Акцентування уваги на особах, які виступають як антагоністи політичного режиму, показуючи їх як політичні жертви та критикуючи відомих медійних осіб, які підтримують владу.
- Створення видимості загального невдоволення шляхом постійного інформування про підготовку протестів проти правлячого режиму, з метою посилити негативні емоції у користувачів.
- Постійне нагадування про трагічні події під час правління політичного режиму.

- Розміщення відео з агресивною поведінкою та застосуванням сили проти представників державної влади, супроводжуване емоційно-оцінними коментарями, що схвалюють такі дії [9, с. 53].

Метою цих прийомів є впровадження у свідомість користувачів моделі делінквентної поведінки на протестних акціях та формування негативного ставлення до діючої влади. У мережі існує багато подібних дописів, які можуть відрізнитися за методами впливу, але мають спільну мету - створити негативне ставлення користувачів Інтернету до діючої влади та усадити у їхню свідомість розуміння агресивних та насильницьких методів боротьби з режимом як єдиного правильного

Найбільш ефективним способом впливу є постійне повторення одних і тих самих тверджень, щоб вони стали звичайними і були прийняті не розумом, а на віру. Часте повторення слів і образів створює стереотипне уявлення про високу якість певного товару і укорінює це уявлення у підсвідомості.

Зазначені такі методи маніпулятивного впливу:

1. Метод «наклеювання ярликів», коли лідерів України називають фашистами.
2. Метод повторення, що здійснюється шляхом поширення новин у спільнотах.
3. Метод семантичного маніпулювання, який включає використання слів, що мають негативні асоціації, наприклад, «піндос», «укроп», «ватник».
4. Метод спотворення фактів.
5. Метод об'єктивного підходу та універсальності, що використовується у групі «За Путіна» за допомогою постійних посилок на експертну думку.
6. Метод візуалізації [41, с. 178].

Крім того, акцентується увага на історичних подіях, що використовуються для приниження або звеличення нації. Важливою особливістю антиурядових

спільнот є заклики до насильницького повалення поточної влади як єдиного прийняттого методу боротьби проти правлячого режиму.

У ЗМІ часто використовуються відео-фото матеріали, які мають сильний емоційний вплив на користувачів. Ці візуальні зображення можуть впливати на формування стереотипів у свідомості людей або підсилювати вже існуючі. Сучасні фотографії мають таку ж силу впливу на уяву, які раніше мала друкована преса, і вони легко сприймаються розумом. Оскільки ми живемо в епоху доступу до великого обсягу інформації, наше сприйняття світу все більше піддається впливу стереотипів [71].

Наразі вивчення маніпулятивного впливу в онлайн-просторі не отримало значної уваги в українській політичній науці, що створює певні ризики для національного інформаційно-комунікаційного простору [49]. Ми вважаємо, що вивчення цього питання буде корисним для розробки підходів та механізмів захисту громадян від маніпулятивного впливу з боку зовнішньополітичних акторів. Facebook виділив три типи інформаційних операцій у соціальних мережах [73, с. 70]. Перший - збір даних з метою оприлюднення важливої, але непублічної інформації про когось або щось з метою маніпулювання суспільними настроями. Другий - створення реального або хибного контенту, часто шляхом злиття інформації з традиційних ЗМІ за допомогою фальшивих облікових записів реальних осіб. Третій тип - штучне збільшення популярності певної теми або думки за допомогою координованих зусиль фейкових акаунтів.

Діпфейк - це підроблене відео, яке створюється з нуля або базується на реальних матеріалах з метою відтворити зовнішність і голос реальної людини, яка вчиняє дії або висловлює речі, які вона насправді ніколи не робила або не казала [20, с.12].

В результаті сучасний інтернет-простір став глобальним полем застосування маніпулятивних технологій політичними акторами. Модель Інтернету суб'єктної взаємодії, що присутня в Інтернеті, сприяє більш ефективному маніпулятивному впливу на свідомість людей. Ця інформаційно-

комунікаційна структура дозволяє створювати псевдореальність в мережевому просторі, яка потім виходить за межі онлайн-середовища.

Інтернет дозволяє маніпулятивним технологіям подолати територіальні обмеження, що створює нові загрози для безпеки і стабільності політичних режимів. Порівняно з традиційними ЗМІ, де інформація передається вертикальними каналами (від держави до суспільства), горизонтальне поширення інформації в Інтернеті збільшує довіру користувачів до неї [39, с. 378].

У сучасному світі, де інформаційні технології та соціальні мережі стали невід'ємною частиною нашого життя, актуальними стають питання про їхню роль у суспільстві та можливість використання для інформаційних воєн.

Соціальні мережі є потужним засобом комунікації та обміну інформацією між користувачами, але вони також можуть бути використані для маніпуляцій та контролю над людьми. Вони стали ключовими інструментами інформаційного впливу, які можуть бути використані для інформаційних війн з політичними, економічними та соціальними цілями. Соціальні мережі мають позитивні аспекти, але також несуть загрози для суспільства та інформаційної безпеки. Важливо бути обережними, критичними до інформації, що походить з соціальних мереж, та готовими реагувати на можливі загрози.

Інформаційні війни між двома системами передачі інформації можна описати як цілеспрямовані впливи, відкриті та сховані, метою яких є отримання переваги у матеріальній сфері. У цьому контексті, алегорія про черепаху, яка не знала про свою вразливість і її використання ворогом, добре розкриває сутність інформаційних воєн [66].

Серед різних засобів передачі інформації, соціальні мережі є найефективнішими інструментами для ведення інформаційних воєн [34, с. 314]. Вони надають можливість активно взаємодіяти з подіями та створюють ілюзію особистої причетності шляхом лайків і репостів, що не вимагають значних зусиль та часу. Соціальні мережі мають великий потенціал для інформаційно-пропагандистських дій. Однак, перевірити достовірність інформації в Інтернеті

та виявити її початкове джерело є важким завданням, і це можуть зробити лише небагато активних Інтернет-користувачів, які вважають соціальні мережі засобом досягнення реальних цілей, а не просто майданчиком для вираження емоцій.

Багато людей, які використовують соціальні мережі, не проявляють активності у реальному світі і обмежуються взаємодією у віртуальному середовищі. Такі користувачі іноді називаються «диванні війська» або «слактивісти», оскільки вони споживають велику кількість контенту, але не виявляють активності в реальних діях [53, с. 128].

Мережеві слабо активні користувачі стали важливою складовою соціальних рухів та протестів, які можуть впливати на широкі верстви населення, поширюючи інформацію про те, що дійсно відбувається або є маніпуляцією. Вони не мають централізованого керівництва, але завдяки своїй дисциплінованості та об'єднаності вони можуть здійснювати ефективний вплив на суспільство. Таким чином, сучасні соціальні мережі можуть бути потужним інструментом для масових акцій та соціальних змін.

Особливістю слабо активних користувачів є те, що вони зазвичай не перевіряють достовірність інформації, яку поширюють. Замість цього вони трансформують та поширюють інформацію, надаючи їй високу інформаційну достовірність.

Наприклад, у 2009 році датський психолог Андерс Колдінг-Йоргенсен провів експеримент з використанням соціальної мережі Facebook. Він створив групу, яка розповсюдила неправдиву інформацію про знищення відомої пам'ятки у Копенгагені, «Фонтану лелек» [75, с. 42]. Завдяки швидкому поширенню інформації серед активних та пасивних користувачів, кампанія протесту набрала масштаби. Цей приклад показує, як слабо активні користувачі можуть впливати на суспільство через соціальні мережі.

У сучасному світі соціальні мережі стали платформою для поширення неправдивої інформації, яка може завдати шкоди інтересам різних сторін, включаючи індивідуальні особи, суспільство та державу. Звичайно, такий

контент створює невелика кількість активістів, але він поширюється через пасивних користувачів. Саме ці користувачі можуть мати критичний вплив на інформаційне висвітлення подій у соціальних мережах. У такому середовищі кожен має можливість висловити свою думку і знайти прихильників для своїх ідей і поглядів. Отже, важливо бути обережним і критично оцінювати інформацію, яка поширюється в соціальних мережах.

Слабко активні користувачі, або пасивні учасники, можуть значно посилити інформаційний потік в соціальних мережах. Без їхньої підтримки подія може не отримати достатнього розвитку та суспільного резонансу. З іншого боку, активний центр, що складається з ініціаторів, не може досягти успіху без пасивної периферії, яка є так само необхідною для поширення інформації.

В сучасному світі соціальні мережі стали потужним інструментом для організації масових акцій, впливу на громадську думку та соціально-політичну обстановку. Вони забезпечують можливість широкого поширення інформації та мобілізації людей, незалежно від наявності централізованого управління. Тому, враховуючи важливість соціальних мереж у сучасному світі, важливо бути обізнаним та критично оцінювати інформацію, яку ми сприймаємо через ці платформи [48].

Соціальні мережі стають майданчиком для інформаційних воєн, де невелика група ініціаторів може призвести до серйозних соціальних та матеріальних наслідків для державних та приватних організацій. Оскільки суспільство стає все більш цифровим, очікується зростання кількості таких деструктивних інформаційних атак [67]. Це вимагає розробки алгоритмів для протидії таким атакам. У цьому контексті можна виділити кілька напрямків заходів: «інтернет-цензура», «аналіз та моніторинг соціальних мереж», «правова та нормативна практика: кримінальна відповідальність організаторів та учасників віртуальних спільнот», «силові методи: закриття серверів та контроль трафіку».

Однак використання силових та правових методів сам по собі є недостатньо ефективним у протидії інформаційним атакам у соціальних мережах, оскільки вони мають обмежений характер. Інтернет-цензура може бути корисним інструментом, але має обмежений потенціал для подальшого розвитку, оскільки може обмежувати свободу слова та інші основні права людини.

Моніторинг та аналіз соціальних мереж є найбільш ефективними заходами для досягнення успіху у довгостроковій перспективі. Це вимагає залучення фахівців з різних галузей науки і техніки з метою організації управління та контролю над діяльністю соціальних мереж за допомогою різноманітних методів. Крім того, важливо передбачати розвиток соціальних мереж у майбутньому для забезпечення їх ефективної роботи та досягнення поставленої мети.

Швидкий прогрес технологій та збільшення обсягу інформації в Інтернеті потребують автоматизованої обробки та аналізу інформаційних потоків у соціальних мережах. Один із способів забезпечення ефективної інформаційної протидії у соціальних мережах - це виявлення та розподіл учасників соціальних мереж на ініціаторів.

Досягнення цієї мети можливе шляхом реалізації протидії паралельно за двома напрямками: виявлення та припинення джерела та шляхів розвитку інформаційної атаки з використанням програмно-технічних засобів та інформаційних технологій, а також організація протидії інформаційним атакам та впливу шляхом запуску зворотної інформаційної хвилі, включаючи офіційні роз'яснення, спростування, заклики до нерозповсюдження провокацій та паніки.

Державні структури, громадські організації та політичні діячі пропонують різні обмеження в соціальних мережах для захисту законних інтересів суспільства, особистості та держави [31, с. 60]. Однак такі методи блокування повідомлень та відключення від мережі є неефективними і можуть викликати соціальну напругу. Більш перспективним методом протидії інформаційним

атакам у соціальних мережах є контрпропаганда та превентивні заходи щодо інформаційних загроз.

Соціальні мережі можуть стати формою політичного впливу, оскільки вони послужили майданчиком для обміну інформацією та висловлювання думок щодо подій. Це особливо актуально у ситуаціях, коли дії опозиції ускладнені або коли в країні не існує конструктивної опозиції.

У соціальних мережах люди виражають свої думки про владу, виражають своє задоволення або підтримку відносно дій влади. Саме соціальні мережі дозволяють владі мати уявлення про протестні настрої у суспільстві та ставити перед владою питання про її підходи до цих настроїв .

Соціальні мережі можуть бути потужною зброєю в боротьбі з різними режимами завдяки відсутності централізованого контролю над поширенням інформації. Мережеві організації мають здатність об'єднувати протестні маси, що стало очевидним у випадках «кольорових революцій» у різних країнах, де соціальні мережі стали платформою для мобілізації проти існуючих режимів [5].

Блогосфера відіграла значну роль у поширенні «кольорових революцій», нейтралізуючи дії влади, такі як відсутність інформації в офіційних ЗМІ та недостатня швидкість реакції офіційних джерел. Війна в інформаційному просторі є особливою, оскільки учасниками є недержавні, неофіційні (або напіввійськові) та кримінальні структури. Вони формують армію нетократії, яка діє за традиційними нормами міжнародного права, що стосуються ведення війни. Це надає їм перевагу, оскільки невоєнні структури досягають військових цілей успішніше, ніж регулярні війська. Однак це також ускладнює виявлення самої війни та своєчасну організацію опору.

Інформаційна війна є формою інформаційного протиборства, яка може залучати як установи, створені владою, так і окремі спільноти, групи та особи. Це не обмежується лише періодом війни, але може продовжуватися й у мирний час [39, с. 203]. У процесі інформаційної війни застосовуються різні методи, від

простої брехні до більш хитрих способів подання інформації з метою змінити її справжній зміст.

З одного боку, соціальні мережі, надають унікальні можливості для створення та поширення інформації, з іншого боку, можуть бути використані для руйнування зв'язків та поширення дезінформації. Головною метою інформаційної війни є маніпуляція свідомістю інших людей, а засобами проведення - будь-які ефективні методи, незалежно від юридичних, моральних і етичних обмежень [30].

Для забезпечення ефективної інформаційної безпеки в соціальних мережах необхідно постійно вивчати та розвивати ефективну систему ведення інформаційних воєн. Це допоможе протистояти потенційним загрозам та політичним противникам. В інформаційній війні можна розглядати велику гру, в якій беруть участь багато сторін та учасників. Цей конфлікт вимагає розуміння взаємодії між учасниками та аналізу можливих варіантів дій. Розробка та використання ефективних стратегій протидії в соціальних мережах можуть допомогти зменшити негативний вплив інформаційних воєн на суспільство та забезпечити ефективну інформаційну безпеку [36].

Соціальні мережі можуть бути потужною зброєю в боротьбі з різними режимами завдяки відсутності централізованого контролю над поширенням інформації. Мережеві організації мають здатність об'єднувати протестні маси, що стало очевидним у випадках «кольорових революцій» у різних країнах, де соціальні мережі стали платформою для мобілізації проти існуючих режимів

У зв'язку з постійним зростанням швидкості інформатизації суспільства та збільшенням обсягу інформації в мережі Інтернет, потреба у ефективній інформаційній протидії в соціальних мережах стає все більш актуальною, і вона повинна стати неодмінною складовою державної політики в галузі інформаційної безпеки.

2.2. Методи протидії маніпулятивним технологіям у соціальних мережах

У практиці політичного маніпулювання враховують і використовують соціально-психологічні ефекти, що виникають у групах людей, такі як ефекти «присутності інших», гомогенності, впливу меншості, наслідування, конформізму, зараження та інші. Застосування цих ефектів як засобів впливу має свою специфіку на рівнях «людина - група – маса». Зі зростанням кількості людей, на яких спрямована маніпулятивна дія, ефективність маніпуляції зменшується, а маніпулятивний арсенал стає більш примітивним і звуженим, збільшуються масштаби емоційного зараження та інші наслідки.

Більшість дослідників погоджуються з тим, що способи маніпуляції можуть бути різноманітними, проте вони мають спільну мету - перекручувати думки споживачів інформації на користь певної особи або групи з метою отримання прибутку або інших вигод. Наприклад, до таких способів можна віднести використання явної брехні, повторення, роздратування, гніву, спокушання, підкупу, шантажу, погроз, залякування, виклику відчуття провини, використання сарказму, турботи, гордості, лестощів та іншого

Дослідження сучасних технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах підкреслило, що це стає однією з головних глобальних проблем у сфері інформаційної безпеки держави. Використання таких маніпуляцій у соцмережах значно впливає на політичні процеси у всьому світі.

Інтенсивне використання технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах Інтернету ставить під загрозу контроль держави над соціально-політичними процесами, інформаційними потоками, а навіть може призвести до небезпечних явищ на загальнодержавному рівні.

Використання таких технологій може послабити зв'язки між владою і суспільством, спричинити втрату державної ідентичності, підрив моральних та

етичних цінностей, збільшити міграцію з країни, створити розрив у доступі до інформації та схильності до маніпуляцій.

Відкладення вирішення цих проблем може не лише серйозно та неповоротно погіршити соціально-політичну ситуацію в країні, але й ускладнити формування нової демократичної політичної культури та відповідного менталітету [36].

Маніпулятивні практики в нашій країні мають довгу історію і поширення, які впливають з історичних, політичних та соціально-економічних причин. Наприклад, перехід від соціалістичного режиму, де пропаганда була важливою державною справою, до демократичного суспільства з вільними ЗМІ, був радикальним. З низьким рівнем соціально-економічного розвитку більшої частини населення втрапились інтереси, що спричинило зростання рівня освіти та культури і перехід до «м'яких сил» в управлінні суспільством [37].

Аналіз маніпулятивних можливостей соціальних мереж Інтернету дозволяє виявити найсучасніші техніки маніпулювання, що ґрунтуються на класичних методах та активно використовують постійно оновлювану технологічну базу.

Ці нові технології обробки інформації можуть бути використані не лише для маніпуляційних цілей, але й для протидії маніпулюванню та забезпечення прозорості політичних процесів. Тому, окрім вивчення можливостей маніпуляції, необхідно дослідити й антиманіпулятивні можливості.

Однак, для ефективної боротьби з маніпулюванням у соціальних мережах Інтернету, необхідно визнати проблему та усвідомити пов'язані з нею загрози у політичному, психологічному та соціальному контекстах.

Тільки з комплексним підходом, що включає зацікавленість влади та підтримку суспільства, можна протистояти політичному маніпулюванню у соціальних мережах Інтернету.

Успішний досвід різних країн у застосуванні технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах дозволяє сформулювати рекомендації щодо протидії такому маніпулюванню, які можна розділити на законодавчі, просвітницькі та науково-дослідницькі заходи [6, с.13].

Аналіз чинних законів, які регулюють створення та поширення інформації в Україні, а також дослідження проблем, пов'язаних з маніпулятивними технологіями у соціальних мережах, підтверджують зростаюче застосування політичного маніпулювання та необхідність законодавчого регулювання використання та поширення політичного інформаційного контенту.

Для протидії політичному маніпулюванню в Інтернеті ми могли б запропонувати прийняти окремий закон, який регулюватиме цю проблему, або внести поправки до чинних законів, що стосуються роботи з інформацією.

Ми вважаємо, що найбільш ефективним варіантом є створення самостійного закону, який не лише обмежує використання маніпулятивних технологій, але й передбачає кримінальну відповідальність за різні форми інформаційного насильства та хованого управління.

Законодавче регулювання використання технологій маніпулювання вимагає чіткого визначення поняття «маніпулювання» у юридичних категоріях і встановлення критеріїв, за якими можна визнати методи маніпулювання незаконними.

Однак, таке регулювання має свої складнощі, оскільки може межувати з цензурою і обмеженням конституційного права громадян на доступ до інформації.

Наприклад, в Німеччині, у випадках, коли легальність контенту не може бути негайно визначена, соціальним мережам надається тиждень для оцінки відповідності публікації вимогам закону.

В іншому випадку, соціальна мережа може бути оштрафована до 50 млн євро за систематичне порушення. Закон також вимагає, щоб соціальні мережі кожні три місяці надавали звіти Федеральному міністерству юстиції (Bundesministerium der Justiz) про отримані скарги та свої заходи щодо їх вирішення.

За думкою Ангели Меркель, колишньої канцлера Німеччини, такий закон допоміг би боротися з популістськими рухами, які набувають популярності в

Європі [81]. Ми вважаємо, що прийняття подібного закону в Україні сприятиме протидії політичному маніпулюванню в соціальних мережах Інтернету.

У Німеччині діють одні з найсуворіших у світі законів, які стосуються клевети, публічних закликів до скоєння злочинів і погроз насильством, передбачаючи тюремне ув'язнення за заперечення Голокосту або розпалювання ненависті проти меншин. Але лише небагато справ в Інтернеті переслідуються.

Меркель сказала, що Інтернет не є правовим вакуумом, і новий закон гарантує, що оператори платформ несуть відповідальність за контент, який вони поширюють [71].

Для того, щоб закон був ефективним у політичній практиці, необхідно уникати легалізації державної цензури та обмеження свободи слова. Політичне маніпулювання не повинно стати монополією держави. Для цього потрібно законодавчо обмежити маніпулювання незалежно від джерела та цілей передачі маніпулятивних повідомлень. У проекті закону необхідно розглянути заходи покарання за використання будь-яким актором антигуманних методів інформаційного насильства та встановити чіткі межі інституціоналізації нових технологій у політиці.

Для вирішення проблеми маніпулювання важливо навчити населення розуміти небезпеку, пов'язану з політичним маніпулюванням, розвивати культуру споживання інформації та критичне мислення. Один із способів підвищення інформаційної грамотності - введення навчальних курсів у вищих навчальних закладах і школах, які включатимуть навчання пошуку інформації в Інтернеті, роботи з «новими медіа» (соціальними мережами, блогами, ігровими та іншими інтерактивними просторами) і методам перевірки соціальної та політичної інформації.[15, с.318] Потрібні також наукові дослідження та обговорення проблеми маніпулювання на рівні громадськості. Проблема впливу соціальних мереж на суспільну свідомість є серйозною і вимагає уваги, аналогічно до проблем тероризму чи екологічної кризи. Суспільство повинно розуміти необхідність контролю над цим явищем. Важливим навичками для користувачів Інтернету є вміння розпізнавати маніпуляцію. Ознаки маніпуляції

в Інтернеті включають: відсутність посилань на джерело інформації, використання невідомих експертів, повторення однієї інформації, оцінювальний характер повідомлення та надмірний фокус на візуальних компонентах [42, с.17].

Ми виділяємо три основні групи методів протидії маніпуляціям в Інтернеті. Перша група зосереджується на зміцненні психологічної стійкості людей до маніпулятивних впливів. Друга група методів спрямована на розвиток критичного мислення при роботі з інформацією. Третя група методів надає рекомендації щодо використання інструментів Інтернету.

У світлі політичної дестабілізації по всьому світу соціальні мережі знову виконують роль соціальної розповіді. Вони викривають порушення соціальних норм та розкривають секрети сильних цього світу, навіть тоді, коли політичні інститути вважають себе «прозорими». Ця «автентичність» спонукає до формування єднання в інтернет-спільнотах, які тепер є аудиторією та беруть участь у дебатах, де переважає прозорість. В результаті соціальні мережі замінюють більш об'єктивний підхід традиційних ЗМІ так звану «автентичністю» [8, с. 119].

Таким чином, соціальні мережі та створені ними «фальшивки» є випадком, який вимагає медіаосвіти та інформаційної грамотності, а також критичного мислення[32, с.138].. Проте важливо розуміти специфіку цифрового простору: його інтерактивність, прозорість і відкритість, але також і проблему дезінформації та спроб вплинути на думку користувачів.

Тому важливо навчати людей критичному мисленню, яке може слугувати інструментом протидії пропаганді. Також потрібно формувати в молодих людей почуття відповідальності. Вони повинні задумуватися про те, як вони використовують соціальні мережі, розуміти наслідки своїх дій у цьому середовищі і навчитися приймати критику. Розвиток етичного почуття також відіграє важливу роль у процесі освіти [11, с. 159].

Також важливо відзначити, що окремі громадяни не мають достатніх знань про основні механізми індивідуального психологічного захисту від

маніпулятивного впливу. У розвинутих країнах цей процес та набуття захисних механізмів тривали довгий час. Проте наша держава, здобуваючи незалежність та відкритість, потрапила у безмежний світ впливів, включаючи негативні, і разом з населенням не була готова адекватно сприйняти нову реальність та функціонувати у швидкозмінних умовах.

Криза, пов'язана з так званими «фальшивками» або фейковими новинами, що поєднують в собі плітки, пропаганду та конспіраційні теорії, є новим явищем[32, с.138].. Вона є набагато небезпечнішою, ніж хибна інформація, яку було легше виявити раніше. «Фальшивки» зростають з дезінформації, проте новизна цього явища полягає в його безпрецедентному прагненні завдати шкоди, оскільки цифрові технології роблять його необмеженим та трансмедійним, а отже, вірусним. Тому медіаосвіта обов'язково повинна враховувати зростаючий вплив цифрових технологій, які переступають межу допустимого. Після відносно безшкідливих явищ, таких як перегляд веб-сторінок і спілкування в чатах, ми сьогодні спостерігаємо процес викрадання конфіденційної інформації з метою маніпуляції та масштабної дестабілізації. Більше того, ці дії відбуваються на платформах, які контролюють основні світові Інтернет-гіганти (Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft). Головною складністю розкодування онлайн-пропаганди є те, що ми маємо справу з боротьбою з певною формою руйнівної ідеології, що базується на інноваційних технологіях [22, с 83].

Технологічна складова політичного маніпулювання за допомогою соціальних мереж є значною та впливовою. Використання соціальних мереж стало надзвичайно ефективним інструментом для політичних суб'єктів, які бажають впливати на громадську думку та формувати позиції виборців.

Використання автоматичних ботів є одним з ключових елементів технологічної складової політичного маніпулювання. Ці боти використовуються для поширення дезінформації, впливу на громадську думку та підтримки конкретних політичних позицій.

Також важливо враховувати роль емоцій у поширенні маніпулятивної інформації через соціальні мережі. Інформаційні повідомлення, що сприймаються як емоційно заряджені, часто мають більший вплив на людей, особливо на молодше покоління [52, с. 173]. Тому медіаосвіта повинна навчати людей розпізнавати маніпулятивні прийоми, що використовуються для створення емоційного впливу, і розвивати вміння аналізувати інформацію об'єктивно, не допускаючи, щоб їх рішення були піддані маніпуляції емоціями.

Крім того, необхідно створити механізми перевірки достовірності інформації, що поширюється в соціальних мережах. Розробка та впровадження алгоритмів, які забезпечують фактичну перевірку і підтвердження достовірності новин та повідомлень, є важливим завданням. Також потрібно підтримувати ініціативи спільноти, що спрямовані на боротьбу з дезінформацією та фейковими новинами, і стимулювати співпрацю між соціальними мережами, ЗМІ та органами влади з метою ефективної боротьби з цим явищем.

Також важливо розширювати доступ до надійних джерел інформації та виховувати в людей навички самостійного пошуку і оцінки інформації. Медіаосвіта повинна надати інструменти для аналізу джерел, перевірки їх авторитетності та надійності, оцінки контексту та багатогранності проблеми [56].

Таким чином люди зможуть розпізнавати і відокремлювати об'єктивну інформацію від спотвореної або маніпулятивної. Важливо навчити людей критично аналізувати джерела інформації, перевіряти факти, проводити зважений аналіз різних точок зору та робити обґрунтовані висновки. Зокрема, медіаосвіта має спрямовуватися на розвиток критичного мислення, логічного мислення та навичок пошуку інформації.

Варто акцентувати увагу на важливості етичного поведіння в онлайн-середовищі. Суспільство має розуміти, що їхні дії та висловлювання в соціальних мережах можуть мати реальні наслідки для інших людей. Ми вважаємо, що навчання відповідальному використанню соціальних мереж,

поваги до приватності та цифрової безпеки повинні стати невід'ємною частиною медіаосвіти [16, с.6].

Крім того, важливо розвивати культуру довіри та відкритості у суспільстві. Навчання співпраці, розуміння різноманітності поглядів та поваги до інших думок допоможе зменшити вплив маніпулятивної інформації. Формування вмінь ефективного комунікування, слухання та розуміння інших точок зору сприятиме будівництву сильної та стійкої інформаційної культури [12, с. 19].

Впровадження критичного мислення в контексті медіаосвіти: Критичне мислення є ключовою навичкою в сучасному інформаційному суспільстві, особливо в контексті медіа. Розвиток критичного мислення дозволяє людям не просто сприймати інформацію пасивно, але аналізувати її, оцінювати та формувати власну думку. Основні аспекти, які можна врахувати:

- Аналіз джерел інформації: слід навчатися розпізнавати джерела, що мають різний ступінь достовірності. Треба бути здатними оцінювати авторитетність джерела, зважаючи на його репутацію, професійність автора, офіційність та об'єктивність.
- Виявлення підтексту: слід розуміти, що кожна інформація має свою приховану мотивацію або підтекст, які можуть впливати на сприйняття та розуміння повідомлення.
- Критична оцінка аргументів: слід вчитися аналізувати аргументи, які представлені в медійних матеріалах, визначати їх логічність, взаємозв'язок з фактами та доказами. Треба розвивати вміння розпізнавати маніпулятивні прийоми.
- Самокритичність і рефлексія: слід навчатися самокритично оцінювати свої власні переконання, прийоми обробки інформації та бачення світу. Треба розуміти, що критичне мислення включає аналіз не лише зовнішніх джерел, але й своїх внутрішніх переконань і припущень [19, с. 125].

Поведінка є проявом волі, керованої інтелектом та емоціями, тому вплив на неї є опосередкованим фактором щастя. Репресивні методи, використовувані владою для переконання, вже минулі для України. Проте, для того щоб

уникнути маніпулятивного впливу, варто перед тим, як висловити підтримку певній політичній силі, задати собі два питання і чесно на них відповісти. Перше питання: що я зараз роблю? Друге питання: навіщо це мені?

Колективний захист вимагає об'єднаних зусиль окремих осіб і інститутів громадянського суспільства, таких як громадські організації, освітні заклади та ЗМІ. Основні форми та умови колективної протидії маніпулятивному впливу включають просвітницьку діяльність, проведення заходів, що допомагають громадянам навчитися протистояти маніпуляціям, моніторинг діяльності ЗМІ.

Отже, розповсюдження фейкових новин є одним з засобів політичного маніпулювання, використовуючи соціальні мережі. Це може включати поширення недостовірної інформації, спрямованої на дискредитацію опонентів або на підтримку певних політичних цілей.

Використання рекламних послуг у соціальних мережах також дозволяє політичним суб'єктам залучати більше уваги і залучення аудиторії до своїх політичних кампаній. Це дає можливість створювати та розповсюджувати налаштований контент спеціально для конкретних груп користувачів.

Окрім того, використання маніпулятивної мови, зображень, стереотипів та емоційно заряджених повідомлень стають поширеними практиками для політичного маніпулювання у соціальних мережах. Ці техніки спрямовані на створення певного ефекту та впливу на емоції та переконання користувачів.

Враховуючи важливість політичної сфери і вплив, який мають соціальні мережі, розуміння технологічної складової політичного маніпулювання є критично важливим для політологів та суспільства загалом. Активне виявлення, вивчення та розкриття таких практик є необхідним для забезпечення чесних та прозорих політичних процесів у соціальних мережах [25, с. 92].

Розвиток критичного мислення, медіаграмотності та етичного почуття стають надзвичайно важливими в сучасному інформаційному суспільстві. Уміння аналізувати і критично оцінювати інформацію, розрізняти факти від дезінформації, визнавати маніпулятивні технології та забезпечувати цифрову безпеку є необхідними навичками для ефективного участі у суспільстві.

Потрібно зосередитися на вмінні аналізувати та інтерпретувати інформацію, розвивати критичне мислення та підтримувати етичні стандарти використання медіа та соціальних мереж. Важливо формувати в суспільстві навички самокритичності, вміння визнавати й переосмислювати власні переконання, а також розуміння впливу цифрових технологій на суспільство.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

3.1. Аналіз практик застосування технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах Інтернету під час антиурядових виступів у країнах Близького Сходу та під час виборчої кампанії в Південній Кореї

На сьогоднішній день ситуація на Арабському Сході є однією з найважливіших тем для сучасних масових ЗМІ. Події, які сталися у 2010 році в багатьох країнах Північної Африки та Близького Сходу, не лише змінили свідомість громадян цих країн, але й привернули увагу всього світового співтовариства. Соціальні мережі відіграли певну роль у цих конфліктах. Їх здатність до транскордонного охоплення аудиторії стала використовуватися не тільки для вільного віртуального спілкування, але також, як вважають деякі сучасні дослідники, як інструмент для організації переворотів та путчів [62, с. 38]. Геополітичні наслідки цих протестів привернули увагу всього світу і стали предметом активних обговорень як у традиційних ЗМІ, так і у соціальних медіа.

Спочатку соціальні мережі, такі як Twitter та Facebook, відіграли визначну роль у забезпеченні зв'язку та інформуванні під час спроб державних репресій [72, с. 86]. Щодо масштабних хвиль протестів, вони стали несподіваною подією, в основному через недооцінку можливостей сучасних комунікацій, зокрема Інтернету. Особливо це стосувалося Єгипту, де соціальні мережі миттєво об'єднали молодь і вивели мільйони демонстрантів на вулиці. Єгипет, «заразившись» від Тунісу, став основним центром «арабської весни», яка поширилася далі до Лівії, Сирії, Ємену та Бахрейну [65, с. 85]. Такий масштаб подій став несподіваним для всіх. Уряди арабських країн також взяли

цю позицію до уваги, оцінивши силу мережевих медіа, і почали відключати Інтернет. Наприклад, уряд Тунісу блокував повідомлення в «Живому Журналі» та в системі мікроблогінгу Twitter. У Єгипті вдалося повністю відключити Інтернет провайдерами Etisalat Misr, Link Egypt, Telecom Egypt та Vodafone/Raya, а також частково відключити мобільний зв'язок [63, с. 55].

З самого початку цих подій, повідомлення про ситуацію в країні, з фотографіями і відеоматеріалами, широко почали поширюватися в соціальній мережі «Facebook», яка використовується близько 16% населення Тунісу (що є найвищим показником в Африці). Слід зауважити, що до того часу було заблоковано доступ до ресурсів, таких як «YouTube» і «Flickr», і лише «Facebook» залишався активною онлайн-спільнотою.

Досвід Єгипту використання соціальних мереж у протестній активності можна вважати прикладом ефективного використання цих засобів. Ваель Гонім розробив стратегію політичної мобілізації, яка складається з чотирьох етапів. Спочатку він залучав людей до своєї сторінки та стимулював їх читати записи. На другому етапі користувачам надавалася можливість коментувати та взаємодіяти з контентом. На третьому етапі вони залучались до онлайн-кампаній та генерували власний контент. У заключній частині протест переносився з онлайн на вулиці, і людей масово виводили на протести. При аналізі ролі соціальних мереж у арабських революціях зауважується, що Facebook, Twitter та інші не мали самостійної ролі, а використовувалися для різних цілей, наприклад, призначення дати (Facebook), тактичного реагування (Twitter) та інформування громадськості (Google і YouTube) [46, с. 64]. Важливим аспектом було поєднання сучасних та традиційних комунікаційних інструментів. Наприклад, під час протестів в Єгипті в соціальних мережах поширювалися заклики до протесту, а також використовувалися масові SMS-повідомлення та листівкові кампанії для залучення тих, хто не мав доступу до Інтернету. Опозиційне послання також підтримувалось видатними особистостями, такими як журналісти, актори, співаки та спортсмени. Важливість традиційних засобів комунікації була особливо помітна, коли влада

тимчасово обмежила доступ до цифрової комунікації, але це не завадило протестувальникам мобілізуватися і вийти на вулиці [63, с. 57]. У цей час важливу роль відігравала усна комунікація, особливо в кав'ярнях, що є традиційними зустрічними місцями в Єгипті та інших арабських країнах.

Багато експертів з усього світу підкреслюють значну роль соціальних мереж у організації Арабської весни, серії спонтанних масових протестних акцій, які відбулися в країнах Північної Африки та Близького Сходу у 2011 році. Проект ІТРІ, створений групою незалежних вчених, провів дослідження під назвою «Роль соціальних мереж у період Арабської весни». Один з головних висновків дослідження полягав у тому, що соціальні мережі значно розширили можливості для організації революцій та протестних акцій [26, с. 120]. Вони стали майданчиком, де люди могли обговорювати свої думки, проблеми, ідеї, спілкуватися з однодумцями з інших країн та легко координувати свої дії. Однак соціальні мережі служили каталізатором подій 2011 року, а не їх джерелом. Історія доводить, що революції відбувалися задовго до винайдення соціальних мереж та Інтернету загалом.

Роль соціальних мереж у останніх революційних подіях у Північній Африці свідчить про зміну методів народної боротьби. «Facebook», «Twitter» та інші інтернет-ресурси стали потужним мобілізуючим фактором для активізації протестної дії в країнах з нестабільною політичною системою, а також ефективним інструментом управління масовою позаколективною поведінкою [47, с. 163]. Контролювати таку громадянську активність стає проблематично, оскільки, як свідчать події в Єгипті, для неї навіть не потрібні лідери, і офіційні владні структури не можуть ефективно протистояти цим процесам.

Інший приклад використання соціальних мереж відбувся під час президентських виборів 2012 року в Республіці Корея. Спеціальні служби виявили систему та методи маніпулювання громадською думкою, що використовувалися під час виборчого процесу. Національна розвідувальна служба (НРС) втрутилася у хід виборів, що призвело до скандалу, і згідно з заявами опозиції, це допомогло Пак Кін Хе здобути перемогу [74, с. 5].

Початково, 11 грудня, представники Демократичної партії звинуватили Кім Ха Юн, співробітницю Національної розвідувальної служби, в тому, що вона проводила активності з метою дискредитації опозиційної партії у Інтернеті. У цей же день поліція розпочала розслідування. Після президентських виборів з'явилися нові підозри про втручання спецслужб у виборчий процес [63, с. 45]. Під тиском опозиції генеральна прокуратура провела розслідування, яке підтвердило причетність Національної розвідувальної служби до впливу на результати виборів. Директор спецслужби, Вон Се Хун, намагався заперечити, що командування НРС мало стосунок до цих дій, стверджуючи, що це була особиста ініціатива співробітників НРС. Однак, розслідування розвідки розкрило подробиці системи маніпулювання громадською думкою, яку використовували НРС і Міністерство оборони.

У ході розслідування було встановлено, що передвиборчий період було створено п'ять спеціальних груп в Управлінні психологічної інформації, яке було відповідальне за психологічну війну. Кожна група налічувала від 35 до 50 осіб. Перша група відповідала за планування та координацію роботи, друга займалася порталами великих веб-сайтів, таких як Naver, третя - інтернет-спільнотами середнього розміру, такими як «Humour Today», «Ilgan Best Jeojangso» та «BobaeDream», а четверта та п'ята - соціальні мережі, такі як «Twitter», «Facebook» та «Cyworld» [79, с. 18].

Збереження конфіденційності було однією з основних вимог у роботі з маніпулюванням громадською думкою. Згідно з офіційними інструкціями, співробітники Управління психологічної інформації повинні були працювати не в приміщенні Національної розвідувальної служби, а в різних інтернет-кафе. Їм було заборонено регулярно відвідувати одне й те саме кафе, а також обирати місце біля виходу, оскільки ці зони зазвичай були під контролем охоронних відеокамер. Співробітникам розвідслужби заборонено було використовувати власні кредитні картки для оплати послуг. Крім того, встановлено, що повідомлення, розміщені співробітниками, повинні були бути видалені через 1-2 тижні після публікації в мережі [58, с. 118].

Згідно з офіційною заявою генеральної прокуратури в жовтні 2013 року, міністерство оборони країни брало участь у проведенні «інформаційної війни» проти опозиційних сил. У південнокорейському військовому відомстві, відповідальному за такі дії, було створено кіберкомандування. У межах програми захисту іміджу влади та політики, кіберкомандування, зокрема підрозділ 530, співпрацювало з Національною розвідувальною службою (НРС). НРС виконувала координаційні функції щодо діяльності підрозділу і надавала специфічні директиви для проведення оперативно-технічної роботи. Підрозділ 530 складався з приблизно 45 осіб, розподілених на 10 груп по 4-5 осіб. Ці групи займалися роботою у двох напрямках: внутрішньому та міжнародному [54, с.175].

Під час передвиборного періоду співробітники підрозділу 530 займалися поширенням негативної інформації про кандидатів на посаду президента Мун Чже Іне та Ан Чхоль Су в популярних соціальних мережах, які використовувалися в Південній Кореї. Вони активно підсилювали повідомлення з позитивним змістом щодо існуючої влади та пригнічували пропозиційні матеріали. Основною платформою для цих дій була популярна серед південнокорейців соціальна мережа «Twitter». Результати розслідування показали, що співробітники Управління психологічної інформації НРС та кіберкомандування міністерства оборони Південної Кореї розмістили понад 1,21 млн твітів за допомогою 2270 акаунтів у період з вересня по грудень 2012 року. Спеціальні програмні засоби використовувалися для дублювання та поширення 26 550 унікальних повідомлень, створених розвідслужбою. Військові відомства продовжували свою діяльність і в попередній період, з січня 2011 року до грудня 2012 року, розмістивши 22 млн твітів з тих самих 2270 акаунтів [44, с.203].

Ці структури державної безпеки відповідали за близько 30% усіх твітів, опублікованих південнокорейськими громадянами протягом зазначеного періоду. Загальна кількість акаунтів, що належали південнокорейським громадянам, на грудень 2012 року складала 1,2 млн, а протягом трьох місяців

перед виборами, з вересня по грудень 2012 року, з цих акаунтів було розміщено 32 млн твітів [51, с. 80].

Залишається невизначеним, наскільки вплив південнокорейських спецслужб визначив перемогу Пак Кин Хе на виборах, хоча є очевидні ознаки цього впливу. Проте різниця між Пак і її головним конкурентом Мун Чже Іном становить лише 3,53% голосів, що призводить до звинувачень Пак у нелегітимному здобутті влади, зокрема з боку Демократичної партії, яка вимагає реформування національної розвідувальної служби [81].

Тому соціальні мережі використовуються на рівні держави для успішного здійснення зовнішньої та внутрішньої політики. У цьому контексті, спецслужби та інші органи в майбутньому досягнуть такого рівня, коли встановлення причетності до певної політичної події стане практично неможливим. Однак на сьогоднішній день, завдяки їхнім явним промахам, такі факти стають все частіше відомими в широкому інформаційному просторі [22, с. 41].

Застосування технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах під час антиурядових протестів та виборчих кампаній становить серйозний виклик для демократії та прав людини. Щоб протистояти цим практикам, необхідні ефективні методи боротьби. Серед таких методів можуть бути:

Навчання медіаграмотності та розвиток критичного мислення, що допоможуть громадянам розпізнавати фейки та маніпулятивні технології.

Розвиток соціальної відповідальності власників соціальних мереж, які можуть встановлювати правила використання платформи, що обмежують можливості впливу на громадську думку.

Розробка технічних інструментів для виявлення та блокування фейкових акаунтів та груп.

Регулювання ринку політичної реклами в соціальних мережах з метою обмеження впливу грошей на громадську думку та результати виборів.

Підтримка незалежної журналістики та правозахисних організацій, які захищають свободу слова та права людини. Це допоможе зменшити вплив маніпулятивних технологій та підтримати демократію [53, с. 158].

Важливо усвідомити, що використання технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах є складним явищем, яке потребує комплексного підходу до його протидії. Такий підхід може сприяти забезпеченню свободи слова, прав людини та підтримці демократії в різних країнах світу [59, с. 301].

Отже, незважаючи на це, очевидно, що політика використання соціальних мереж має конкретні наслідки, наприклад, революцію чи перемогу кандидата від правлячої партії на президентських виборах в Республіці Корея. Результати різних досліджень свідчать про те, що соціальні мережі на сьогодні охоплюють більшість користувачів Інтернету. У суспільстві роль соціальних мереж неперервно зростатиме, оскільки їхньою особливістю є взаємодія та свобода від вертикальної влади.

У країнах Близького Сходу соціальні мережі виявилися потужним знаряддям для мобілізації громадськості та координації антиурядових рухів. Різноманітні техніки політичного маніпулювання, такі як створення фейкових облікових записів, поширення дезінформації, маніпулятивне використання хештегів і тематичних груп, допомогли активістам впливати на громадську думку та залучати увагу до своїх справ.

У виборчій кампанії в Південній Кореї соціальні мережі стали ключовим інструментом політичного змагання. Кандидати активно використовували ці платформи для комунікації з виборцями, побудови свого образу та мобілізації підтримки. Однак, виявилось, що були застосовані також маніпулятивні техніки, зокрема поширення фейкових новин, цілеспрямована дезінформація та спроби впливу на громадську думку, а соціальні мережі стали важливим інструментом політичної комунікації та мобілізації населення.

3.2. Приклади політичного маніпулювання в соціальних мережах в українському політичному середовищі

За даними, що надає платформа Facebook, Україна займає провідні позиції у світі за кількістю операцій інформаційного впливу, які проводяться в соціальній мережі. Звіт «Стан операцій впливу 2017-2020», опублікований 26 травня, вказує, що Україна входить до п'ятірки країн-джерел таких кампаній і має велику кількість організованих операцій в соціальній мережі Facebook[57, с. 173].

Останні роки Facebook виявляв особливу чутливість до організованих кампаній, спрямованих на спотворення публічного дискурсу в соціальній мережі на користь певних політичних партій. Боротьба проти цих кампаній була особливо інтенсивною після президентських виборів у США 2016 року, коли було виявлено російське втручання через використання російських ботів, які представляли себе як американських користувачів. Звіт Facebook за останні чотири роки виявив понад 150 операцій впливу в понад 50 країнах світу [45, с. 236]. Facebook описує «операції впливу» як «скоординовані зусилля з маніпулювання або спотворення публічних дебатів для досягнення стратегічних цілей», що суперечить їх політиці проти скоординованої неавтентичної поведінки в соціальній мережі.

Згідно з даними Facebook, Україна посідає п'яте місце за останні чотири роки за кількістю мереж, які проводять такі скоординовані недостовірні операції на її території, з метою маніпулювання думкою пересічних користувачів соціальної мережі і введення їх в оману. В Україні було виявлено вісім таких мереж [68, с. 100].

У звіті Facebook Україна потрапила вище в списку країн, на які найчастіше спрямовуються такі повідомлення. Україна зазнала атак з-за кордону в рамках операцій впливу, що робить її другою за цим показником разом з Великою

Британією, під час коли експерти Facebook підраховують кількість подібних атак з-за кордону. Тільки Сполучені Штати були об'єктом операцій впливу частіше - 26 разів [63, с. 18]. Україна є одним із лідерів і однією з країн, які постраждали від організованих кібератак всередині країни - у шести випадках. Це третя позиція у світі, і Україна рівняється з Бразилією. В більшості випадків діяльність таких мереж спрямована виключно на національну аудиторію М'янми (9) та США (8).

У кінці звіту Facebook є посилання на окремий файл, що містить інформацію про країни та організаторів інформаційних кампаній, спрямованих на спотворення громадської думки в соціальних мережах. Аналіз даних про атаки на Україну з-за кордону свідчить про те, що всі десять кампаній проти України з-за кордону були організовані з Росії, ще одна кампанія була організована з території Луганської області, що контролюється проросійськими сепаратистами. На відміну від цього, жодна з кампаній, проведених в Україні, не спрямовувалася на вплив на користувачів з інших країн, включаючи Росію, і фокусувалася виключно на внутрішній аудиторії [69].

Крім того, адміністратори соціальних мереж оголосили про видалення десятків груп і сторінок у Facebook та Instagram, пов'язаних з партією «Європейська солідарність» колишнього президента Петра Порошенка та рядом громадських організацій [44, с. 137].

Одна зі сторінок, що була зазначена, є політичною партією «Слуга народу», тоді як інша пов'язана з українською мережею, що асоціюється з Андрієм Деркачем, незалежним депутатом Верховної Ради, якого санкціонувало Міністерство фінансів США. Крім того, Facebook оголосив про видалення контенту, пов'язаного з колишнім прем'єр-міністром Володимиром Гройсманом та колишнім народним депутатом Олегом Кулінічем, а також про виключення політичних консультантів, пов'язаних з цими особами [48]. Вони наголосили на тому, що розробили правила і автоматизовані інструменти для виявлення таких кампаній і боротьби з ними.

Facebook зазначає, що їхні методи виявлення та боротьби з операціями впливу продовжують удосконалюватися. Особливо в останні роки спостерігається зміна з великих, видовищних кампаній до більш цілеспрямованих та спеціалізованих інформаційних операцій. Проте організаторам таких кампаній не так просто здатися, оскільки вони намагаються імітувати реальні голоси та залучати реальних людей до своїх кампаній [59, с. 207]. Комерціалізація цього ринку стає все більш очевидною, залучаючи професійні рекламні агенції до планування таких кампаній.

Facebook вважає, що ефективна боротьба з операціями інформаційного впливу вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін, включаючи незалежних дослідників, правоохоронні органи та журналістів. Важливим є також відзначення державних ЗМІ, щоб користувачі могли знати, хто стоїть за контентом, який вони бачать, і самі могли оцінити його надійність [67, с. 86]. Facebook реагує на спроби обходу їхніх систем попередженням, зниженням пріоритету відповідного контенту в стрічках підписників або його видаленням, а також видаляє контент, який порушує їхні правила, зокрема стосовно шкідливої дезінформації, пов'язаної зі здоров'ям або впливом на виборців.

Facebook виявляє та викриває операції впливу шляхом розробки та використання різноманітних інструментів та технологій. Це включає в себе розробку алгоритмів виявлення, які аналізують великі обсяги даних, щоб ідентифікувати несправжні акаунти, координовані кампанії та некоректну інформацію. Facebook також співпрацює зі спеціалізованими агентствами та експертами з різних сфер, щоб виявляти та аналізувати такі кампанії більш ефективно. Крім того, Facebook підтримує активний діалог з дослідниками, правоохоронними органами та іншими зацікавленими сторонами для обміну інформацією та спільної роботи над виявленням та нейтралізацією операцій впливу.

В Україні в політичному середовищі спостерігаються приклади політичного маніпулювання в соціальних мережах. Ось декілька таких прикладів:

Використання ботів: Під час президентських виборів у 2019 році в Україні виявлено використання автоматичних ботів. Це дозволяло певним політичним силам підтримувати свої позиції та поширювати дезінформацію [12, с. 26].

Розповсюдження фейкових новин: В Україні, як і в багатьох інших країнах, спостерігалось поширення фейкових новин у соціальних мережах. Це може включати неправдиву інформацію про політичних діячів, події або впливові факти. Такі фейкові новини можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою та впливу на виборчі процеси.

У 2019 році соціальні мережі заповнилися фейковими новинами, одна з яких повідомляла про смерть кандидата на посаду президента від серцевого нападу. Це було спрямовано на вплив на громадську думку та пошкодження репутації певного кандидата.

Закупівля послуг в соціальних мережах: Партія «Слуга народу» витратила значну суму грошей (більше 1 мільйона гривень) на рекламу у Facebook під час виборів до Верховної Ради у 2019 році. Це свідчить про використання соціальних мереж як платформи для політичної промоції [68].

Замовні коментарі та думки: Україна також була свідком використання замовних коментарів та думок у соціальних мережах. Політичні партії та організації можуть платити людям за написання позитивних коментарів або відгуків про своїх кандидатів чи ідеологію, щоб створити враження широкої підтримки або підвищити рейтинг певного кандидата.

Маніпуляція громадськими обговореннями: В соціальних мережах можна спостерігати спроби маніпулювання громадськими обговореннями та створення штучного підтримки або протистояння певним політичним силам. Це може включати організацію псевдодискусій, використання ботів або платформ для поширення односторонньої інформації та дезінформації.

Використання маніпулятивної мови: У кампанії до президентських виборів 2019 року було використано загальноприйняті фрази та слова, які асоціюються з певними ідеями або проблемами. Це мало на меті впливати на переконання виборців та формувати певну думку про кандидатів.

Маніпулювання зображеннями: В соціальних мережах можна знайти змінені зображення подій або політиків. Це може бути використано для спотворення фактів та створення неправдивих уявлень. Наприклад, фотошоп може використовуватися для зміни зображень політиків на публікаціях.

Використання стереотипів: Деякі політичні партії можуть використовувати стереотипи та кліше, щоб привернути увагу виборців. Наприклад, їх можна зображати як «нову силу» або «силу змін», що створює позитивне сприйняття серед громадськості [70].

Використання емоційно заряджених повідомлень: Деякі політичні партії можуть використовувати повідомлення, що мають сильну емоційну складову, для залучення уваги виборців до своєї кампанії. Скандальні, провокативні заголовки можуть викликати емоційну реакцію та привернути увагу до певної політичної партії або кандидата. Наприклад, публікації з заголовками «Шокуючі докази зради виборців» або «Політик знущається над народом» можуть викликати сильні емоції серед виборців та привернути їхню увагу [45, с. 52].

Дискредитація опонентів: Політичні суперники можуть використовувати стратегії дискредитації, щоб зменшити підтримку та авторитет опонентів. Це може включати поширення компромату, розповсюдження неправдивих чи перекручених фактів про опонентів або використання персональних нападів замість обговорення справи.

Політична сфера, передусім виборча кампанія, майже завжди відзначалася брудними технологіями, включно чорний PR, який є складовою політичних процесів, і спрямований на дискредитацію політичного опонента. Проте, навіть той кандидат, проти якого спрямовані брудні технології, має шанс залишити ситуацію лідером. Під час виборчої кампанії 2020 року, на виборах міського голови були помічені приклади чорного PR, які розповсюджувались як в друкованих джерелах, так і в соціальних мережах та месенджерах [див. дод. А-Б].

Під час розповсюдження листівок, було помічено, та складено протоколи на розповсюджувачів. Також, юристи передвиборчого штабу «Пропозиція» написали заяву до поліції [61]. Проте, замовників віднайти не вдалося та до кримінального покарання нікого притягнуто не було.

Корупційні схеми: Україна також стикалася з корупційними схемами, де політичні еліти використовували свої посади для особистого збагачення та контролю над ресурсами країни. Це може включати використання підроблених тендерів, відмивання коштів або зловживання довірою для отримання особистої вигоди.

Під час виборів міського голови у Миколаєві, за допомогою проведених журналістських розслідувань, було зафіксовано організовану схему підвезення виборців, за допомогою служби таксі.

Механізм простий: люди набирають номери служб таксі 515 і 995 і кажуть пароль «Чайка 2020». За підсумком приїжджає машина, яка відвозить людину на виборчу дільницю і при цьому за послугу не беруть грошей [60].

Безкоштовний підвіз виборців варто розцінювати як підкуп, та має відкритись кримінальне провадження, проте цього не відбулося, провини доведено не було.

Отже, використання технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах є поширеною практикою у сучасному політичному процесі. Соціальні мережі надають політичним суб'єктам потужний інструмент для впливу на громадську думку, формування позицій виборців та досягнення своїх політичних цілей.

Ці практики включають використання автоматичних ботів для поширення дезінформації, впливу на громадську думку та підтримки певних політичних позицій. Розповсюдження фейкових новин стає засобом впливу на переконання громадськості шляхом поширення недостовірної інформації. Використання рекламних послуг у соціальних мережах дозволяє залучити більшу аудиторію та створити спеціальний контент для конкретних груп користувачів.

Також практики політичного маніпулювання у соціальних мережах включають використання маніпулятивної мови, зображень, стереотипів та емоційно заряджених повідомлень для впливу на емоції та переконання користувачів.

Однак, важливо пам'ятати, що використання таких технологій має потенціал порушити чесність та прозорість політичного процесу. Аналіз, вивчення та розкриття цих практик є важливим для забезпечення інформованості громадськості та забезпечення чесних та прозорих політичних процесів у соціальних мережах.

Політичні суб'єкти, соціальні мережі та регулятори повинні спільно працювати над встановленням етичних стандартів та правил щодо використання технологій політичного маніпулювання. Необхідно впроваджувати механізми перевірки та факт-чекінгу, що допоможуть зменшити поширення дезінформації та фейкових новин. Також важливо забезпечувати прозорість у використанні рекламних послуг та збиранні даних користувачів.

Загалом, боротьба з політичним маніпулюванням у соціальних мережах вимагає комплексного підходу та спільних зусиль. Тільки шляхом співпраці між різними зацікавленими сторонами можна створити простір, де політичний діалог є прозорим, чесним та демократичним.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було отримано наступні висновки:

1) Політична маніпуляція залежить від засобів мовного впливу, створення фантастичних образів, епістемічної модальності та використання маніпулятивних технологій. Також, політична маніпуляція найбільш ефективна в період загострення незадоволеності серед населення.

Політична маніпуляція може змінювати історичну пам'ять та загрожувати майбутньому суспільства. Транснаціональні еліти використовують різні методи та технології для досягнення своїх цілей. Соціальні мережі, телебачення та Інтернет впливають на політичну географію сучасного життя, але можуть також стати джерелом дезінформації та фальсифікації інформації.

Оцінка ефективності соціальних мереж представляє складності. Загалом, висвітлення теоретичних підходів до політичного маніпулювання підкреслює важливість аналізу та критичного мислення щодо політичних процесів та комунікаційних стратегій

2) Соціальні мережі дають можливість активно виражати свої політичні переконання та думки, спілкуватися з подібними користувачами та спільнотами, сприяючи формуванню групової ідентичності та підсилюючи політичні позиції.

Алгоритми соціальних мереж фільтрують та персоналізують інформацію, створюючи «фільтрувальний бульбашковий» ефект, де користувачі зустрічають і сприймають інформацію, що відповідає їхнім поглядам, що може посилити політичну ідентичність та ставлення до політичних питань.

Взаємодія з іншими користувачами, через дискусії, спільні акції та обмін інформацією, підтримує формування та посилення політичної ідентичності через почуття належності до спільноти. Всі ці механізми сприяють формуванню та підтримці віртуальної політичної ідентичності в соціальних мережах. Варто пам'ятати, що використання цих механізмів може мати як позитивні, так і

негативні наслідки, залежно від контексту використання та маніпулятивних зусиль, що можуть впливати на формування політичної ідентичності.

3) Соціальні мережі стали суттєвим інструментом політичного маніпулювання, оскільки вони забезпечують широкий доступ до аудиторії та можливість впливу на громадську думку.

Основні технології політичного маніпулювання в соціальних мережах включають використання ботів та фейкових акаунтів, створення вірусного контенту, маніпуляцію алгоритмами та психологічні впливові методи. Інформаційні війни стають все поширенішими, включаючи зловживання соціальними мережами для поширення дезінформації, фальсифікації інформації та інформаційного тероризму.

Використання технологій політичного маніпулювання в соціальних мережах та інформаційних воєн може міняти громадську думку, впливати на результати виборів, порушувати демократичні процеси та загрожувати стабільності суспільства.

З метою захисту від політичного маніпулювання в соціальних мережах та інформаційних воєн, важливо розвивати критичне мислення, медійну грамотність та інформаційну культуру серед користувачів. Дослідження і моніторинг технологій політичного маніпулювання та інформаційних воєн є важливим для розуміння їхнього впливу та розробки стратегій протидії.

4) Розвиток критичного мислення та медійної грамотності користувачів є ключовим для протидії маніпулятивним технологіям. Навички аналізу та оцінки інформації допомагають виявляти маніпуляцію та розпізнавати дезінформацію. Підвищення рівня інформаційної грамотності допомагає користувачам зрозуміти механізми поширення дезінформації та впливу на соціальні мережі.

5) Розвиток критичного мислення та медійної грамотності в освітніх програмах, включаючи навчання інформаційної культури, оцінки джерел інформації та аналізу новин, сприяє більш ефективній протидії маніпулятивним технологіям. Використання технологічних рішень, таких як алгоритмічний

факт-чекінг та розпізнавання ботів, сприяє виявленню та обмеженню поширення маніпулятивного контенту в соціальних мережах.

б) Аналіз практик застосування технологій політичного маніпулювання у соціальних мережах під час антиурядових виступів у країнах Близького Сходу та виборчої кампанії в Південній Кореї вказує на значимість цих інструментів для політичних акторів у досягненні своїх цілей та маніпулювання громадською думкою.

У контексті антиурядових виступів у країнах Близького Сходу, соціальні мережі стали масовою платформою для організації та координації протестів, де політичні активісти використовують різні технології маніпулювання для мобілізації громадськості та поширення своїх політичних позицій. Це може включати використання емоційно заряджених повідомлень, створення сприятливих наративів та використання фейкових новин для підкріплення своїх аргументів та дискредитації опонентів.

У виборчій кампанії в Південній Кореї соціальні мережі стали важливим інструментом для залучення виборців та впливу на їхні виборчі рішення. Політичні суб'єкти використовують маніпулятивні технології, такі як спонсорвані рекламні повідомлення, емоційно заряджені контент та зображення, щоб формувати позитивний імідж своєї кампанії та негативно впливати на супротивників.

Обидва приклади підкреслюють важливість розуміння та аналізу технологічної складової політичного маніпулювання у соціальних мережах. Це вимагає активного вивчення та контролю з боку політологів, суспільства та регулюючих органів для забезпечення прозорих та етичних політичних процесів, а також захисту прав та свобод громадян у цифровому просторі.

7) В українському політичному середовищі соціальні мережі стали важливим майданчиком для політичного маніпулювання, особливо під час виборчих кампаній та періодів соціально-політичної напруги. Деякі приклади політичного маніпулювання в соціальних мережах в Україні включають:

Політичні актори використовують соціальні мережі для поширення неправдивої інформації з метою впливу на громадську думку та формування певних політичних наративів. Це може включати маніпулювання фактами, спотворення подій та дискредитацію опонентів.

Політичні суб'єкти можуть використовувати автоматичні боти та фальшиві аккаунти в соціальних мережах для збільшення своєї популярності, створення штучного підтримуваного настрою або атак на політичних опонентів. Це може створювати враження широкої підтримки або негативного настрою щодо певних політичних сил.

Використання емоційно заряджених повідомлень, стереотипів та маніпулятивної мови може впливати на емоції та переконання користувачів соціальних мереж. Це дозволяє створювати певний ефект та впливати на громадську думку з метою залучення підтримки або дискредитації опонентів.

Політичні суб'єкти можуть використовувати рекламні послуги соціальних мереж для просування своїх політичних позицій та залучення більшої аудиторії. Це дозволяє створювати спеціально налаштований контент та показувати його конкретним групам користувачів з метою впливу на їхні виборчі рішення.

Ці приклади свідчать про широке використання соціальних мереж для політичного маніпулювання в українському політичному середовищі. Виявлення, вивчення та розкриття таких практик є важливим для забезпечення чесних та прозорих політичних процесів в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антиукраїнська пропаганда в українському інформаційному полі. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/rosiyska_propaganda_v_ukrainskomu_informatsiynomu_poli_pidsumki2014/ (дата звернення 04.04.2023).
2. Арабаджиєв Д. Ю. Маніпулювання свідомістю суспільства в умовах інформаційної та гібридної війни в Україні. Гілея. 2018. № 146. С. 12–15.
3. Арабаджиєв Д. Ю., Сергієнко Т. І. Політична маніпуляція та інформаційно-психологічна безпека в політичних відносинах. науковий журнал «ПОЛІТИКУС». 2020. № 2. С. 36–44.
4. Бойко О. Політичне маніпулювання. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.
5. Бондар А.І. Соціальні мережі як інструменти формування внутрішнього і зовнішнього бренду територій. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/bodnar_sotsialni.pdf (дата звернення 05.04.2023).
6. Бондаренко Ю. Міфотворення як соціальна технологія. Соціологічні студії . 2012. С. 11–16.
7. Була С. П. Соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції. Політикус: наук. журнал. – 2020. – № 4. – С. 21–25.
8. Гара І. Л. Додатковість теорії інформації та теорії ідентичності у науках про людину. Питання філософії. 2019. С. 118–123.
9. Гойман О. О. Маніпулювання масовою свідомістю в умовах сучасної гібридної війни. ГРАНІ.2015. № 117. С. 50–56.
10. Горбенко І. Інформаційна війна – сутність, методи та засоби ведення. К., 1998. С. 11–14.
11. Горбулін В. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від «суспільства ризику» до громадянського суспільства : монографія. Київ : НІСД, 2011. 288 с.

12. Дем'янчук О. Політологічні аспекти державної політики і державного управління : дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. 2009. 32 с.
13. Десятко А.М., Кібербезпека. Кібергігієна. Безпека держави . - К.: КНТЕУ, 2020. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjExMzA> (дата звернення 05.04.2023).
14. Дубов Д. Підходи до формування тезаурусу у сфері кібербезпеки. Політичний менеджмент. 2010. С. 19–30.
15. Дудко І. Українське суспільство на шляху до політичної нації : монографія. 5-те вид. Київ : КНЕУ, 2014. 472 с.
16. Захаренко К. Відповідальність засобів масової інформації в системі інформаційної безпеки суспільства. Науковий журнал «Politicus». 2019. № 4. С. 4–9.
17. Каплій О. В. Класифікація засобів масової інформації: конституційно-правові питання. Актуальні проблеми політики. 2013. № 50. С. 35–46.
18. Карпенко М. П. Суть поняття «маніпуляція», її характеристика та методи нейтралізації. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2015. № 45. С. 26–31. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/144784847.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).
19. Коваленко Ю. О. Забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві. Економіка промисловості. 2010. С. 123–129.
20. Коваленко, Корнєв А. М. Соціальна психологія. 2-ге вид. Київ : «Геопринт» 2006 р., 2006. 299 с.
21. Кокарча Ю. А. Інтернет-спільноти в системі суспільно-політичних відносин. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2016. № 19. С. 180–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2014_Spets.vip._82 (дата звернення: 27.05.2023).
22. Кокарча Ю. А. Інтернет як чинник політичної соціалізації особистості в сучасному суспільстві. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2015. № 18. С. 80–86. URL:

- https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22551/Nchnpu_022_2015_18_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 27.05.2023).
23. Кокарча Ю. А. Соціальні мережі як чинник політичного впливу в умовах розвитку демократичної політичної культури : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Київ, 2020. 239 с. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39588/Kokarcha_dis.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 27.05.2023).
24. Коляда Є. Боти у соцмережах: керувати суспільною думкою стає легше. URL: <https://uainfo.org/blognews/1484641376-boti-u-sotsmerezha-keruvatususpilnoyudumkoju-stae-legshe.html> (дата звернення 05.04.2023).
25. Короход Я. Д. Актуальні проблеми політики. НУ «ОЮА». 2013. 117 с.
26. Луман Н. Самоописання. *Epistemology & Philosophy of Science*. 2005. Т. 4, № 2. С. 118–135. URL: <https://doi.org/10.5840/eps20054255> (дата звернення: 19.06.2023).
27. Макаренко Л. П. Теоретичні засади аналізу ролі політичної комунікації в сучасній політичній системі. Гілея: науковий вісник. 2016. № 110. С. 339–343.
28. Максимець В. Маніпулятивні механізми впливу, ефективність їхнього застосування сучасними іноземними та українськими політичними лідерами. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2017. С. 65–80.
29. Мартиненко І. О. Сучасні медіа-маніпуляції: механізми та інструменти протидії : магістерська робота : 061. Вінниця, 2021. 79 с. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/11693/11568> (дата звернення: 17.05.2023).
30. Марутян Р., Соціальні мережі, як виклик національній безпеці, 2012. URL: http://www.dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=154:2012-03-15-21-44-19&catid=66:2010-13-08-48-53&Itemid=90&lang=en (дата звернення 15.04.2023).

- 31.Мошак Д. Інституційно-організаційні засади політичної маніпуляції в сучасному політичному процесі. *Politicus*. 2021. С. 59–64.
- 32.Остапенко М. Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження. 2012. С. 135–144.
- 33.Павлиш В. А. Основи інформаційних технологій і систем. Львів. політехніка, 2018. 620 с.
- 34.Патрикаракос Д. Війна у 140 знаках. Як соціальні медіа змінюють конфлікти у XXI столітті. К.: Yakaboo Publishing, 2019. 352 с.
- 35.Петрик В. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. URL: <https://dut.edu.ua/ua/lib/1/category/1181/view/1353> (дата звернення: 07.06.2023).
- 36.Петрик В. М. «Інформаційна безпека держави» як новітня навчальна дисципліна: особливості викладання та навчально-методичного забезпечення (2011). Каталоги | Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=sitsbo_2011_1-2_12 (дата звернення: 01.06.2023).
- 37.Попик В. І, Горовий В. М, Онищенко О. С. та ін. —Проблеми суспільної безпеки в процесі розвитку соціальних мереж|| Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/problemu_susp_bezpeku.pdf (дата звернення 11.04.2023).
- 38.Почепцов Г. Г., Інформаційна війна як інтелектуальна війна [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. – URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/13303>. – Назва з екрана. (дата звернення 15.04.2023).
- 39.Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.» 498 с.

- 40.Присяжнюк М. М. Психологічний захист від маніпулятивного впливу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2010. № 24-25. С. 39–43.
- 41.Присяжнюк М.М., Компанцева Л.Ф. та ін. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / за заг. ред. Є.Д. Скулиша. 2-ге вид. Київ : ЗАТ «ВПОЛ», 2011. 248 с. URL: https://mil.univ.kiev.ua/files/29_965691167.pdf (дата звернення: 8.06.2023). 11.04.2023).
- 42.Радниченко О.В. Роль інтернет-комунікацій в політичній взаємодії в Україні: дисертація. Одеса, 2020. 17-19 с.
- 43.Рибак І. В. «Інформаційно-комунікативні виміри сучасного політичного маніпулювання». Держава і право. 2012. № 57. С. 596–603.
- 44.Різун В. В. Теорія масової комунікації : підручник. Київ : «Просвіта», 2008. 240 с.
- 45.Ротар Н.Ю. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду: монографія. Чернівці: Рута, 2007. 315 с.
- 46.Свідерська О. І. Формування віртуального натовпу шляхом маніпуляції свідомості населення. Гілея: науковий вісник. 2019. № 149. С. 62–66.
- 47.Свідерська О.І. Співвідношення психологічних та інституційних детермінант масової політичної поведінки в транзитних суспільствах: дис. канд. політ. наук : 23.00.01. Львів, 2018. 222с.
- 48.Свідерська О. І. Використання цифрового популізму у формуванні масової політичної поведінки в інформаційному просторі. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/24/4.pdf> (дата звернення: 06.06.2023).
- 49.Свідерська О., Була С. Популізм як стратегія політичної маніпуляції масовою людиною в епоху постправди. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/39513> (дата звернення: 06.06.2023).

50. Семенченко Ф. Г. «Політичні маніпуляції як суб'єктивний вид політичного впливу». Актуальні проблеми політики. 2014. № 51. С. 254–263.
51. Сотников А. В. Технології маніпуляції як елемент інформаційної війни (на матеріалі мережі «Інтернет»). Збірник наукових праць «Нова філологія». 88.
52. Сиволюб С.К. Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи Тези доповідей I науково-практичної конференції. 2020. С. 173–175
53. Сінгер П., Брукінг Е. Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 320 с.
54. Сінек С С. Почни з Чому. Як великі лідери надихають до дії кожного : підручник. Київ : «Основи», 2015. 224 с.
55. Смолянчук В. Політичні технології в сучасних владних процесах. 2-ге вид. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
56. Статистика серед 500-та сайтів глобальної мережі за відвідуванням. Amazon Alexa. URL: <http://www.alexa.com/> (дата звернення: 05.06.2023).
57. Темелкуран Е. Як втратити країну. Сім років від демократії до диктатури. Харків : Віват, 2019. 240 с.
58. Трухачов О. І. «Соціокультурні та ідейно-політичні аспекти впливу державно-виконавчих установ на засоби масової комунікації»: монографія. Київ, 2012. 196 с.
59. Гоффлер Елвін. Третя хвиля. Київ : Вид. дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
60. У Миколаєві організували схему підвезення виборців через служби таксі. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/stylar/nikolaeeve-organizovali-shemu-podvoza-izbirateley-1606057360.html> (дата звернення: 07.06.2023).
61. У поліцію написали заяву за фактом поширення «чорнухи» на мера Миколаєва Сенкевича. СВДОК.info. URL: <https://svidok.info/uk/news/47506> (дата звернення: 13.06.2023).

62. Шаап С. Популістська спокуса. Зворотний бік ілюзії ідентичності. Київ: Вид-во Жупанського, 2020. 256 с.
63. Шеїна М. Ф. Порівняльний аналіз антиурядових протестів в Україні 2013-2014рр. та південній Кореї 2016-2017рр.: вплив засобів
64. Шаповалова А. М. Еволюція публічної природи самоврядної влади України в умовах впливу глобального громадянського суспільства : дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Луганськ, 2009.
65. Шевчук О. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізм реалізації. Актуальні проблеми політики. 2021. № 68. С. 83–89.
66. Шугайло Я. В. Засоби масової інформації: історичні аспекти розвитку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2010. № 6 (59). С. 410–415. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2010/6/67.pdf> (дата звернення: 26.05.2023).
67. Шумка А. В. Інформаційно-мережева війна – нова форма міждержавного протиборства початку XXI ст. URL: <http://www.asv.gov.ua/content/nauka/editions/19/2013-19/243-255.pdf> (дата звернення 17.04.2023).
68. Щербина А. Соціокультурна регуляція у технологіях масової комунікації : монографія. Київ : Академвидав, 2013. 200 с.
69. Як антиукраїнські телеграм-канали розповідають про економіку. URL: <https://ms.detector.media/> (дата звернення 11.04.2023).
70. Як змінилося ставлення населення України до Росії та населення Росії до України. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=652&page=1> (дата звернення 15.04.2023).
71. Ярощук О. Інформаційний простір України за останні два роки пройшов перевірку на цілісність. URL: <http://iac.org.ua/oleksandr-yaroshhukinformatsiyuiy-prostir-ukrayini-za-ostannidva-roki-proyshov-perevirku-na-tsilisnist/> (дата звернення 15.04.2023).

72. Alonso-Muñoz L., Casero-Ripollés A. Populism Against Europe in Social Media: The Eurosceptic Discourse on Twitter in Spain, Italy, France, and United Kingdom During the Campaign of the 2019 European Parliament. 121p.
73. Bradshaw S., Howard P.N. Global inventory of organized social media manipulation. *The Computational..* 200 p.
74. Castalls M. Information Technology, Globalization and Social Development. Unations Reseach Institute for Social Development Discussion Paper, № 114 (September 1999), P. 1–15.
75. Fletcher B. 5 public philosophies of Walter Lippmann. Austin : University of Texas Press; No Edition Stated edition, 1973. 1213 p.
76. Harari Yu. *Homo Deus: A Brief History of tomorrow.* New-York : Harper Collins, 2017
- McAdam D. The framing function of movement tactics: strategic dramaturgy in the American civil rights movement Cambridge : Cambr. University Press, 1996. P. 38–55.
77. McAdam D. The framing function of movement tactics: strategic dramaturgy in the American civil rights movement Cambridge : Cambr. University Press., 1996. P. 38–55.
78. Oxford Learner's Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/manipulate (дата звернення 17.04.2023).
79. Shiller R. *Der Prophet von Gier und Panik. Die Weltverbesserer.* München, 2015. URL: <https://doi.org/10.3139/9783446443228.024> (date of access: 19.06.2023).
80. Staff R. Merkel suggests changes could be made to new online hate speech law. U.S. URL: <https://www.reuters.com/article/uk-germany-hatecrime-idUKKBN1FN0DA> (дата звернення: 01.06.2023).
81. Sorokin P. A. *Social and Cultural Dynamics.* Transaction Publishers, 1937. 720 p.

політична партія

СВІМІСЦЕВІ
СЛУГА НАРОДУ

ВИБИРАЙ

АЛЕКСАНДР СЕНКЕВИЧ — ТАТЬЯНА ДОМБРОВСКАЯ

- 5 лет в политике, опытный участник политических скандалов
- Проводит массовые мероприятия без соблюдения карантинных норм
- Бездействие 5 лет и имитация «бурной деятельности» перед выборами
- Потрачены миллионы на «серую площадь»
- Команда из людей, которые уже были в руководстве города, но не показали результат
- Поддерживал Порошенко на выборах президента
- Закатал город в «серую плитку» с целью получения откатов
- Отсутствие стратегии развития города

- Новый человек в политике, без «темного» политического прошлого
- Застраховала медицинских работников от COVID-19
- Многолетняя благотворительная деятельность на благо города
- Собственник предприятий, которые платят миллионы гривен налогов в бюджет города
- Прозрачное формирование команды из профессионалов с незапятнанной репутацией
- Была в стороне от политической борьбы на президентских выборах
- Строительство скверов, переходов и прочего за свой счет
- Четкий план действий по всем направлениям

Замовник: Жора Літейний. Виконавець: ТОВ "Каяк Каяк Продакшенс". Відповідальний за друк: Жора Літейний.
Тираж: 10 000 прим.

